

erdélyi riport

H E T I H Í R M A G A Z I N
XIII. ÉVF. 31. (535.) SZÁM – 2014. AUGUSZTUS 15.

Băsescu és a hatalmi
grammatika | AKTUÁLIS

Ebola ante portas | HÁTTÉR

Lukács Csaba,
Marossy Zoltán,
Dr. Kövér György | INTERJÚ

A szabadság fantomja

**Lengyel László
a tusnádi beszédről**

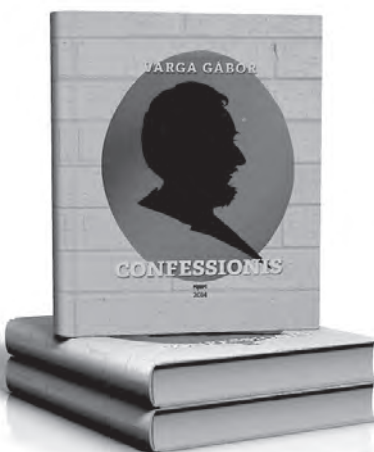
Könyvet a Riport kiadótól

Rendelje meg kedvezményes áron,
közvetlenül a kiadótól legújabb könyveinket. Már kapható:

SZILÁGYI ALADÁR:
*Váradhegyalja –
egy világ
a város körül*
című riportsorozata

VARGA GÁBOR:
*Confessionis –
egy Bukarestbe
száműzött
nagyváradai értelmiségi
töprengései*

CZIKA TIHAMÉR:
*Álmodok egy Erdélyt
című publicisztika
válogatása*

Előkészületben:

KARÁCSONY BENŐ:
Utazás a szürke folyón
(regény)

TASNÁDI-SÁHY PÉTER:
A békaember legendája
(novellák)

PÉTER I. ZOLTÁN:
*Nagyvárad vendéglők
a Monarchia idején*
(monográfia)

tartalom

HETI MÉRLEG

4–6 A hét hírei

Szűcs László: Egy kis
bukaresti séta

AKTUÁLIS

7–9 Kustán Magyari Attila:
Magyar Napok Erdély
fővárosában10–11 Cseke Péter Tamás:
Băsescu és a hatalmi
grammatika – Biró Rozália
miniszteri kinevezésének
megakadályozása

INTERJÚ

12–13 Cseke Péter Tamás:
A pöcsökről, a dobozokról
és a reklámadóról – Lukács
Csaba újságíró, a Magyar
Nemzet munkatársa

NÉZŐPONT

14–15 Lengyel László:
A szabadság fantomja

HÁTTÉR

16–17 Parászka Boróka:
Ebola ante portas –
járványveszély, nem csak
Afrikában

JELENSÉG

18 Tamás Kincső: Egy író
a Székely Kaszinóban – Vida
Gábor Nyárádszeredában

IN MEMORIAM

19 Havas Henrik: A játék
volt az élete – búcsú Bajor
Imrétől

INTERJÚ

20–21 Tasnádi-Sáhy Péter:
Nehogy minket kihagyjatok!
– Marossy Zoltán, Temes
megye alprefektusa

JELENSÉG

22–23 Parászka Boróka:
„A valóság rémesebb” –
Látó-est Bartók Imre, Kiss
Tibor Noé és Mán-Várhegyi
Réka részvételével

RIPORT

34–37 Szilágyi Aladás:
A politikai hullámlovasok
nem olvasnak monográfiát –
Dr. Kövér György történész

CÍMLAPPOTÓ:

SZABÓ BARNABÁS/NÉPSZABADSÁG

ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 31. (535.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZÜCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

SZERKESZTŐK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER

MŰSZAKI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ MUNKATÁRSÁK:

GÁL MÁRIA, HORVÁTH ANDOR, KÖRÖSSI

P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI FERENC,

SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN,

VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL

DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÖS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA

ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,

DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),

MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
30 LEJ, 6 HÓNAPRA 50 LEJ, EGY ÉVRE 90 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:

3 HÓNAPRA 5.000 FORINT, 6 HÓNAPRA

8.500 FORINT, EGY ÉVRE 15.000 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRAD

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **Elfogadta az Európai Bizottság Románia partnerségi szerződését az uniós alapok lehívásáról.** A dokumentum szerint Bukarest 2014-2020 között 30,7 milliárd eurót hívhat le az EU strukturális alapjaiból a nyolc operatív programon keresztül. Románia a tizenegyedik a 28 tagállam közül, amelynek Brüsszel jóváhagyja a partnerségi szerződését. A 30 milliárd euróból az ország 8 milliárdot vidékfejlesztésre fordíthat. Az Európai Bizottság elsőként Dánia partnerségi szerződését hagyta idén jóvá.

■ **Ötven román állampolgárt telepített haza Bukarest a Gázai övezetből, de nyolc magyar állampolgárnak is segítséget nyújtott, akiket szintén Romániába szállítottak.** A többnyire gyerekekből álló 50 fős román csoport múlt hét végén érkezett hazánkba. A külügy válságstábot is működtet a Gázai övezetben, hogy biztonságban legyenek a kinn élő román állampolgárok. A hatóságoknak ez volt a harmadik hazatelepítési akciója a Gázai övezetből. Eddig 153 román állampolgárt hoztak haza az újabb izraeli-palesztin konfliktus kitörése óta.

■ **„Jelenleg nem tartjuk indokoltnak a ciánalapú bányászati technológiák általános tilalmára vonatkozó intézkedések meghozatalát”** – válaszolta José Manuel Barroso nevében Janez Potočnik, az Európai Bizottság környezetvédelmi biztosa, a cianidos aranybányászat ellen fellépő nemzetközi memorandum aláíróinak. A memorandumot Tőkés László, Zuzana Balážová, Körmöcbánya polgármestere, valamint Kovács Miklós, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség elnöke terjesztették márciusban a Bizottság elé.

Tíz év börtön az év perében

Jogerősen tíz év szabadságvesztésre ítélte augusztus 8-án Dan Voiculescu politikus-üzletembert (fotó) a legfelsőbb bíróság. A vádlott néhány órán belül meg is kezdte büntetése letöltését. A kiterjedt médiabirodalommal rendelkező oligarchát, a kormányon lévő Konzervatív Párt (PC) alapítóját az Élelmiszeripari Kutatóintézet (ICA) 2003-ban lebonyolított privatizációja körüli rendellenességek, pénzmosás és korrupció miatt ítélték el. Voiculescu korábban azt hangoztatta, Traian Băsescu államfő bosszújának az áldozata.

A politikust tavaly öt év letöltendő szabadságvesztésre ítélte a bukaresti törvényszék. Fellebbezése a legfelsőbb bíróságra került. A bírák tíz évre súlyosbítták a büntetését. Abban találták vétkesnek, hogy a piaci árnál 75-ször alacsonyabb áron, törvénytelenül vásárolta meg egy mezőgazdasági kutatóállomás Bukarest melletti, 3,5 hektárnyi telkét, és ezzel 60 millió euróval megkárosította az államot.

A közvetve a tulajdonában lévő sajtótröszt televíziói, élükön az Antena 3-mal előzmény nélküli módon támadták a hazai igazságszolgáltatást. A leggyakrabban hangoztatott

vád, hogy az ítéletet politikai ellenfele, Traian Băsescu államfő diktálta, és célja a médiabirodalom újságíróinak elhallgattatása.

A terhére felrótt bűncselekmények elévülése reményében a 67 éves Voiculescu különböző trükkökkel próbálta késleltetni a nyolc éve húzódó pert, kétszer is lemondott szenátori mandátumáról, így a tárgyalást a legfelsőbb bíróságról visszautalták a törvényszékre.

Bár az általa alapított PC zsebpártnak számít, az Intact médiacsoportnak köszönhetően alakulata az elmúlt évtizedben hol a szociáldemokraták, hol a liberálisok oldalán jutott parlamenti képviselőhez, többnyire része volt a hatalomnak is. Voiculescu 1989 előtt Felix fedőnéven együttműködött a kommunista titkosszolgálattal, tetemes vagyonát sokak szerint a Szekuritáте külkereskedelmi vállalatának irányítása során szerezte.

Johannis és a kisebbségpolitika

Klaus Johannis, a jobboldal egyik lehetséges államelnök-jelöltje (fotó) nem híve az etnikai alapú autonómiának. Erről maga beszélt egy interjúban. Az evangélikus vallású, szász politikus kifejtette, soha nem volt híve az etnikai autonómiának, és most sem támogatja, hogy a régiókat etnikai határok mentén alakítsák ki. „Ha valaha lesznek régiók Romániában, akkor ezeket nem etnikai szempontok szerint kell kialakítani” – mondta Johannis, aki szerint a decentralizációt csak „bizonyos mértékben” kell etnikai kritériumok szerint végrehajtani.

Johannis a romániai német kisebbség korábbi politikai vezetője, aki az idén belépett az ellenzéki Nemzeti Liberális Pártba, jelenleg ennek elnöke. A politikus a román kisebbségpolitikáról kijelentette, hogy a nemzeti kisebbségekkel szembeni bánásmód területén mindig lehet javítani, de korrektnek kell lenni a román állammal szemben, és el kell ismerni, hogy Románia pozitív modell Európában abban, ahogyan bánik kisebbségeivel.

Pozitív diszkriminációnak nevezte, hogy a nemzeti kisebbségeknek hivatalból jár egy parlamenti képviselői hely, amennyiben nem érik el az 5 százalékos bejutási küszöböt. A kedvező bánásmódra

példaként említette, hogy az állam támogatja a kisebbségek szervezeteit, és anyanyelvi iskolákkal is rendelkeznek a nemzeti közösségek. „Összességében elmondhatjuk, Romániában korrektül és jól bánnak a kisebbségekkel” – mondta Johannis.

Macovei és székelyföldi románok jogai

Monica Macovei EP-képviselő szerint Romániában tiszteletben tartják a nemzeti kisebbségek jogait, de ugyanez nem mondható el a székelyföldi románok esetében. A Demokrata-Liberális Párt (PDL) politikusa az *Adevărul* napilap online kiadásának adott interjújában az autonómiatörekvések kapcsán úgy vélekedett, a kisebbségek „teljes körű jogokat” élveznek Romániában.

„Bármennyire panaszkodnak az RMDSZ politikusai, ez így van. Hargita és Kovászna megyében azonban nem tartják tiszteletben a románok jogait. Én jártam ott, és tapasztaltam, hogy egy vállalkozó nem alkalmaz valakit, ha román. Erről senki nem beszél” – jelentette ki az államfői tisztséget függetlenként megpályázó volt igazságügy-miniszter. Macovei elismerte, egy régió függetlenségének szorgalmazása beletartozik a szabad véleménynyilvánításba, ezzel azonban szerinte nem szabad megsérteni másokat.

Közvita előtt az autonómia-tervezet

Az RMDSZ-MPP közös autonómia munkacsoport befejezte munkáját, elkészült a konszenzusos autonómia-státútum – jelentette be

Kulcsár-Terza József. Az MPP Kovászna megyei elnöke elmondta, az RMDSZ-es partnereik ígérete szerint napokon belül nyilvánosságra hozzák a dokumentumot. Annak végleges formája a közvita során alakul ki, lehetőség lesz véleményezni, javaslatokat megfogalmazni.

Kulcsár-Terza József szerint az RMDSZ az ígérete, szeptemberben benyújtják a parlamentbe Székelyföld autonómiájáról szóló tervezetet. A polgári párti politikus elmondta, a dokumentum az SZNT korábbi autonómia-státútumát veszi alapul, de annak javított és bővített változata. Az RMDSZ státútumában ugyanis olyan fejezetek is szerepelnek, amelyeket korábban nem tartalmazott az SZNT dokumentuma, így Székelyföld gazdaságára vonatkozó és a térség román közösség jogairól szóló részek is bekerültek.

A politikus elmondta: az RMDSZ autonómia-státútuma székelyföldi településekről beszél, vagyis a történelmi Székelyföld 153 települése alkotja a tervezett különleges státusú régiót. Várhatóan csomagban nyújtják be a parlamentbe, vagyis az autonómia-státútum mellett alkotmánymódosító javaslatokat is betérjesztenek.

„A mai román alkotmányos keretek között nincs realitása annak az autonómia-tervezetnek, amelyet a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) elkészített” – fogalmazott Kelemen Hunor Csomakörösön, ahol a SIC Feszt Székelyföldi Szabadegyetemen középiskolások és egyetemisták előtt beszélt.

Amerikai légitámaszpontok Irakban

Barack Obama amerikai elnök engedélye nyomán Irakban megkezdtek az

vezércikk

SZÜCS LÁSZLÓ

Egy kis bukaresti séta

Alig több, mint fél napi médiafigyelem jutott arra a múlt héten, hogy Băsescu államfő elutasította két új kormánytag beiktatását, egy füst alatt felmondva a miniszterelnökkel kötött, inkább csak elméletileg létező együttélési szerződést. Nem tudom, mennyire volt szándékos az időzítés, korábban is, később is mondhatott volna nemet, ahogy azt sem, hogy az elnök tudta-e, tíz év börtön lesz a másnapi ítélet Dan Voiculescu ellen, azonnal háttérbe szorítva minden egyéb aktualitást Romániában, beleértve az ebola-gyanús férfi vaklármának bizonyult ijesztő esetét is.

Úgy tűnik, nagyon senki nem bántódik a politikai szereplők közül, hogy a koalíció részét képező, önálló tényezőként (a la KDNP) nem számottevő Konzervatív Párt alapítója, a gazdag és befolyásos médiamogul egy ideig az állami büntetésvégrehajtás vendégszeretettel élvezi. Ugyan a Felix fedőnevű egykori szekus ősellensége az államfő, Victor Ponta sem fogja telesírni a kis-párnáját, ahogy Kelemen Hunorék sem bántódnak utána. Sok közös témájuk eddig sem lehetett. Még akkor sem, ha néhány lezárt vagy ma is futó per kapcsán az RMDSZ is tapasztalatokat szerezhetett abban (lásd Nagy Zsolt-ügy, Markó Attila-ügy, Varga Gábor-ügy), hogy a hazai igazságszolgáltatás pártatlansága erős fenntartásokkal kezelendő. Annak tudatában is, hogy a Voiculescu elleni jogerős ítélet a történelem ismeretében megalapozottnak tűnik. Na de akkor is, első fokon öt év, jogerősen tíz?

Igazán érzékenyen Dan Voiculescu médiabirodalmát érinteti a bírói verdikt. Egyelőre nem tudni, hogy a mellékbüntetésként elrendelt részleges vagyonekbozás mennyire rendíti meg az Antena-csoport, ezen belül az egyik legnézettebb hírtévézió, az Antena 3 helyzetét, elsötétülnek-e egyes csatornák, avagy marad még mit a médiakatyvaszba aprítani? A demagógia és a manipuláció mesterei vasárnap délután azt gondolhatták, az egész országot maguk mögé állítják a sajtószabadság védelmében meghirdetett tiltakozó sétéikkel. Ám a forradalom elmaradt, a vidéki nagyvárosokban pár tucatnyian, az elnöki palota kapujánál egy-két ezren jelentek meg a Mircea Badea, Mihai Gădea médiasztárok által összetrombitált Băsescu elleni demonstráción. (Magunk közt szólva, hol mennének utcára tömegek egy antipatikus milliárdosért?) A helyszínválasztással a Cotroceni-palota lakóját teszik felelőssé az igazságtalannak tartott ítéletért az „elkobzott adó” arcai, miközben ők soha nem az objektivitás és a korrektség ismérveit szem előtt tartva készíttik műsoraikat, értelmezik ország-világ híreit.

Ne menjünk messzire, elég annyit felidézni, hogy a most az elnök lemondását követelő, igazságért és méltányosságért kiáltó médiamunkások semmi kivétlnivalót nem találtak abban, ahogy ugyanaz a Traian Băsescu igaztalanul és inkorrekt módon utasította el Biró Rozália kinevezését kulturális miniszterré. Hol a következetesség, hol a méltányosság, kolléga urak? Akad majd más érdek, amit kiszolgálhatnak, úgyhogy addig is sétálgathatnak nyugodtan, elvégre nekik is kétlábúság adatott a kétarcúság mellé.

▷ iszlamista szélsőségesek elleni légitámadásokat és dróntámadásokat az amerikai katonák és a diplomaták védelmében, valamint a jazidi vallási kisebbség elleni népi támadások megakadályozása érdekében. Több célzott csapást mértek a dzsihádisták militánsokra, akik az iraki kurdok fővárosa, Erbil felé nyomultak. Közben a bagdadi kormány nagy mennyiségű lőszert juttatott el Erbilbe. Kirkuk városától délre a kurd harcosok visszaverték a szélsőséges milícia támadását. Korábban az Iszlám Állam (IÁ) elnevezésű szervezet szunnita fegyveresei vereséget mértek a kurd erőkre, és mintegy félórányi autóútra közelítették meg Erbilbe. Több tízezernyi jazidi hívó a Szindzsár környéki hegyekbe menekült, víz és élelem nélkül. Az ő megsegítésükre az amerikaiak élelmiszert és vizet dobtak le ejtőernyőkkel.

A légitámadások az Egyesült Államok első katonai műveletei Irakban azóta, hogy 2011 végén, nyolcévi háborúskodás után kivonta onnan a csapatait. A támadásokat megelőző televíziós beszédében az elnök egyúttal azt is leszögezte, hogy nem fog ismét amerikai harci alakulatokat küldeni Irakba és nem hagyja, hogy az Egyesült Államokat újabb háborúba rángassák bele.

Putyinék uniós importtilalma

Az orosz elnök rendeletet írt alá arról, hogy megtiltják vagy korlátozzák a mezőgazdasági termények importját azokból az országokból – köztük vélhetően Romániából is –, amelyek szankciókat hoztak Oroszország ellen az ukrainai válság miatt. A korlátozás egy évig tart. A Medvegyev-kormány utasítást kapott, hogy készítse el az érintett termékek listáját. Egy spanyol hírügynökség szerint

nyersanyagok és fogyasztási cikkek is felkerülnek rá.

Az érintett országok körét egyelőre nem hozták nyilvánosságra, ám az orosz állategészségügyi hatóságok a romániai marhahús importját már felfüggesztették. Az intézkedést Moszkva a kergemarhakór veszélyeivel indokolta. Vlagyimir Putyin előző nap szólította fel a kormányt, hogy dolgozzon ki válaszintézkedéseket a legújabb nyugati szankciókra.

„Az Oroszországgal fenntartott marhahúskereskedelmünk az utóbbi időben nulla volt, ahogy a tejtermék-, gyümölcs- és zöldség-exportunk is minimális” – mondta a maszlor-nak Nagy Péter Tamás mezőgazdasági államtitkár. Magyarázata szerint Románia gazdaságát nem befolyásolják Moszkva válaszintézkedései.

Politikai motivációjának tartja az Európai Bizottság az európai uniós tagországok ellen bejelentett orosz importtilalmat. A bizottság szóvivője jelezte azt is, hogy Brüsszelben jelenleg vizsgálják az orosz intézkedések hatásait. Az EU egyúttal értésre adta, hogy fenntartja a jogot ellenlépések megfontolására.

Magyarországot Romániánál súlyosabban érinti az oroszok lépése, az élelmiszerek 8 százalékkal részesednek a magyar-orosz áruforgalomból, és a budapesti kormány éppen az agrárszektorból remélt nagy ugrást.

Amnesztia 31 ezer nyugdíjasnak

A miniszterelnök felszólítására elkészítette a munkaügyi tárca a „tévedésből” jogtalanul nyugdíjhoz jutó személyek pénzügyi amnesztiájáról szóló tervezetet. A jogszabály 31 ezer nyugdíjast érint. Nem kell visszafizetniük az államnak

a jogtalanul felvett pénzeket azoknak, aki az összegekhez a vonatkozó törvények „nem egységes módon történő” értelmezése miatt jutottak hozzá. Az amnesztia nem vonatkozik azokra, akik csalással nyugdíjazták magukat.

A kormányfő korábban a munkaügyi minisztert felszólította arra, hogy részesítse amnesztiában azokat a nyugdíjasokat, akikkel szemben az államnak követelése is vannak. Victor Ponta ezt azzal indokolta, hogy az érintettek közül sokan lettek öngyilkosok, mert képtelenek voltak visszafizetni az illetéktelenül felvett pénzt.

Eredetileg a miniszterelnök javaslata a csaló nyugdíjasokra is vonatkozott. Utóbb Rovana Plumb miniszter kénytelen volt pontosítani, hogy a bűncselekményeket elkövető személyekre az amnesztia nem terjed ki.

Viták a végleges megegyezés után

A szocialista párt budapesti elnöksége kilencven százalékos többséggel elfogadta az önkormányzati választásokra vonatkozó megállapodást a Demokratikus Koalícióval és az Együtt-PM-mel. Ennek eredményeként Tarlós István közös baloldali kihívója Falus Ferenc korábbi országos tisztifőorvos (fotó) lesz.

Nehéz, de bölcs és felelős döntést hoztak a küldöttek – így kommentálta Kunhalmi

Ágnes, az MSZP budapesti elnöke a tanácskozást követően párttársai határozatát. A megállapodás Falus Ferenc jelöltsége mellett a kerületi koordinált indulások listáját is tartalmazta.

Egy nappal később az Együtt-PM már arra szólította fel az MSZP-t, hogy ne veszélyeztesse az ellenzék budapesti megállapodását. Erre annak nyomán került sor, hogy a szocialisták a megállapodás egyes passzusaira „másképp emlékeztek”. „Meggyőződésünk szerint a közösen kialakított megállapodástól csak közösen lehet eltérni” – fogalmaz az Együtt közleménye, amelyben az is szerepel: az MSZP komolyan vehetőségét veszélyezteti, hogy egyes budapesti kerületi szervezeteinek egyéni érdekei miatt nem tudja érvényesíteni a megállapodást.

A pártszövetség arra vár választ az MSZP-től, hogy pontosan azt a megállapodást fogadták-e el, amiben a három párt tárgyalódelegációja megegyezett. Felszólították a szocialistákat, hogy „a bizalmi viszony helyreállítása érdekében egyoldalúan semmilyen kerületi szocialista érdek miatt ne módosítsák a megállapodást”.

A budapesti szocialisták utólag egyes kerületben lecsíptek még maguknak egy kis darabot a pozíciókból az Együtt-PM és a DK kárára. Kunhalmi Ágnes szerint minimális elsimítandó dolgok vannak a megegyezés körül.

Magyar napok Erdély fővárosában

Öt évvel ezelőtt bátortalanul, de reményekkel tele szervezték meg az első Kolozsvári Magyar Napokat, tartva a többségi társadalom reakciójától és attól, miként fogadja a rendezvényt a magyar közösség. Azóta nyolcnaposra nőtte ki magát, zeng tőle a főtérs és a szomszédos utcák, mindenki megszokta, hogy egy hétig Kolozsvár központja elsősorban a magyaroké. A rendezvény születéséről, első lépéseiről és az idei újdonságokról KUSTÁN MAGYARI ATTILA írt.

A partnerekben és támogatókban bővelkedő Kolozsvári Magyar Napok elérte azt, amire sokan áhítoztak: egyrészt a Funar utáni Kolozsvárt olyan városá csiszolta, ahol magyar koncertek, könyvbemutatók, beszélgetések és vásárok zajlanak egy héten át anélkül, hogy a mindig kikerülhetetlen szűk, kellemetlen rétegen kívül a többséget bármilyen módon zavarná, másrészt politikai preferenciáktól és pártoktól függetlenül szolgálja a közösséget.

Így születik az ötlet A funari érában elképzelhetetlen volt egy hasonló rendezvény szervezése, a nacionalista polgármester leköszönése után még nyolc év telt el úgy, hogy az igény nyilvánvalóan létezhetett, de az emberek még nem „álltak át”, nem volt bátorságuk hozzá – emlékezik vissza a kezdetekre Gergely Balázs, a Kolozsvári Magyar Napok főszervezője. Hozzáteszi: fontos mozzanat volt a főtérs átalakítása is, amelyek körül komoly viták zajlottak, de amikor világos lett, hogy a korábbi zöldövezet eltűnik, akkor többen is azt gondolták, az új teret ki kell használni. Akkor a polgármesteri hivatal is generált egy nyilvános vitát a város brandjéről, közös városnapok szervezéséről, de amikor egyre irreálisabban közelítették meg a kérdést, eldőlt: szükség van egy magyar rendezvényre, amelyet ha kellő óvatossággal de határozottsággal megszerveznek, képes lesz felmutatni a magyar kultúrát a magyar és román közösség előtt is.

Hamarosan újra benépesül a Főtérs

A román közösség, és a román politikai elit nacionalistább része is látja, hogy nem dől össze a világ, nem ellenük szerveződünk, hanem egy nyitott és befogadó rendezvényt adunk (Gergely Balázs)

– Sokan már első lépésben belemegyezők és mellénk álltak, mások kíváncsiul figyelték, hogy mit szervezünk, és mikor bukunk bele – emlékezett vissza Gergely.

Az első, ingatag lépések A főszervező számára a mai napig legmeghatóbb rendezvényeket az első Kolozsvári Magyar Napok adta, ezeket megkönnyezte: a *Beatrice* koncert, amely az egyik gimnázium udvarán zajlott, mert nem merték még kivinni a főtérsre, és az *István, a király* vetítése, amelyen 1500-2000 ember gyűlt össze, a levegőben pedig érződött a provokációktól való félelem, a hitetlenség, hogy tényleg működni fog mindez.

– Azt gondolom, hogy csinálni kell, de ésszel – magyarázza Gergely, aki szerint kontraproduktívá válhat, ha valaki túlságosan vehemens, agresszíven közelít, és az óvatosságot visszaigazolta a rendezvény, amelyet a közösség megszokott és megszeretett. – A román közösség, és a román politikai elit nacionalistább része is látja, hogy

nem dől össze a világ, nem ellenük szerveződünk, hanem egy nyitott és befogadó rendezvényt adunk.

Az első Kolozsvári Magyar Napokat a magyar sajtó aggódva, féltve közelítette meg, attól tartottak, hogy félresiklik a projekt, ám a későbbi években természetessé vált, hogy ez a rendezvény évről-évre beköszönt. A román sajtó a rendezvényt megelőzően csak érintőlegesen, vagy egyáltalán nem foglalkozott vele, de amikor már javában zajlott, egyre többet írtak, és kimondottan pozitív hangvételben – leszámítva egyes, megszokott szélsőséges reakciókat.

Bátrabban, hangosabban E sorok írója alig két napja lett kolozsvári, amikor belecsöppent a magyar kultúra legjavába, 2011 augusztusának közepén. Még térképpel is eltévedt, a buszjáratoktól tartott, inkább gyalogolt, és ha azt mondták, menjen csak a Farkas utcába, ott zajlik az élet, akkor zavartan kereste ki, hogy az a Kogălniceanu, és alig néhány lépésre található a főtértől. Akkor a második Kolozsvári Magyar Napokat rendezték, már bátran, hangosan, és a friss kolozsvárinak nem is tűnt fel, hogy alig egy éve még félelmekkel gondoltak az első rendezvény hatására. Tudta, hogy korábban egy nacionalista polgármester trikolorra festette a padokat, piros-sárga-kékbe borított mindent, amit bírt, és úgy szorította vissza a magyar kezdeményezéseket, mintha legalábbis pestistől tartott volna, de félelmei elszálltak, amikor betért az első, magyar szótól hangos utcába, és látta, hogy nem kell tartania semmitől.

A rendezvény már második kiadásánál magas színvonalat ütött meg, a következő kettő sem adta alább. Az említett célokat teljesítette: felmutatta a magyar kultúrát úgy, hogy azzal csak azokat sértett meg, akik minden áron sértve akartak lenni, az érdeklődő magyarokat és a nyitott románokat egyaránt ellátta. Az is sikerült már kezdettől, hogy megszólítsa a városban kívülieket is, Kolozsvár egyébként is legalább annyira az Erdélyből ide vándorló

▶ egyetemisták, értelmiségiek városa, mint a „bennszülöttké”.

Az elmúlt években érződött, hogy valóban csatlakozik a rendezvényhez mindenki, aki bír: nem is nagyon érdemes kimaradni, hiszen ez az a pillanat, amikor ezrek térhetnek be egy árushoz, egy előadásra vagy egy vetítésre. Aki él és mozog, az meg akarja mutatni, hogy íjással, borászattal, hegymászással, könyvírással foglalkozik, mert ha lemarad idén, egész évben várhatja a jövő évet, és a két alkalom között nem igazán lesz lehetősége ilyen hangos reklámra.

A Kolozsvári Magyar Napok erejét az is mutatja, hogy már tavaly leírhattam: „az előző három évhez viszonyítva talán még nagyobb jelentőséggel bír az idei egyhetes erős magyar jelenlét a kincses városban, elég arra gondolni, hogy idén már Brassó, Nagyvárad és Marosvásárhely is megpróbálkozik a maga Magyar Napjaival, Szatmáron pedig Partiumi Magyar Napokként szervezték”, és fél szemmel sírva, féllel nevetve konstatálhattam: míg Marosvásárhelyen egymást cibálták a felek a Forगतag szervezése miatt, addig Kolozsváron a román fél is a rendezvény mellé tudott állni.

„Mi csak erősítjük a partnereket” – Az ideai szlogenünk az „Óperrencián innen és túl”, hiszen mese és valóság határán mozog nem csak a rendezvény, hanem a kolozsvári létünk is, így eljátszottam a gondolattal, hogy mi, az idősebbek, de a tizenévesek egy része is kapott az Óperrencián inneni rosszból vastagon, a mostani 7-8 évesek ellenben abba nőttek bele, hogy természetes a Kolozsvári Magyar Napok léte – mondja Gergely Balázs.

Az ideai rendezvény fő elképzelései maradnak a régiék: megmutatni, megszerettetni a magyar kultúrát. A hangsúlyok azonban változnak: korábban a Kolozsvári Állami Magyar Színház a vakációs időszak, a társulat szétszéledése miatt nehezebben mozdult, idén kisebb évad áll össze, a komolyzenére szintén erősítenek – minden napra legalább egy koncert vagy előadás várható.

– Sok függ a partnerektől, nekünk gyakran csak az a dolgunk,

Toronyzene a marosvásárhelyi Neumarkt Brass fúvósaitól

FOTÓ: BETHLENDI TAMÁS

Ez egy egyetemi város, ahol tízezer magyar egyetemistát számlálunk, így a város egy olvasztótégely, amelyben kénytelenek vagyunk összecsiszolódní, nyitottabbá, kevésbé belterjessé válva

hogy erősítsük meg őket – fogalmazott. – Az utóbbi két-három évben hatvan-hetven közötti volt a civil partnerek száma, alapvetően mindenki bekapcsolódott mára, aki él és mozog.

Magyarországról, illetve Felvidékről és Vajdaságból újabb csatlakozókra lehet számítani. Egyébként az, hogy mit is jelent ez a fesztivál, meg kell-e szólítania Kolozsváron kívülieket is, viták tárgyát képezte annak idején: – Létezett egy erős álláspont, amely szerint a Kolozsvári Magyar Napok zártabb rendezvény kell legyen, többedmagammal azonban azt gondoltuk, a városnak rengeteg a kifele is felmutatandó „kincse”, emellett jó volna, ha mások is elhozhatnák és bemutatathatnák Kolozsváron az értékeinket – magyarázta Gergely, hozzátéve, a kolozsvári magyarság sokáig ki volt éheztetve, sok minden nem juthatott el a városba, főként nem köztereken.

A rendezvénynek azt is figyelembe kell vennie, hogy nem csak szlogen Kolozsvár erdélyi fővárosi mivolta, kulturális értelemben mindenképpen.

Kisebbség, többség A Kolozsvári Magyar Napok első alkalommal fektet hangsúlyt a városban élő, vagy a város fejlődéséhez hozzájáruló más kisebbségekre, így idén elsősorban zsidó programokra számíthatunk, színdarabtól klezmer-koncertig, de örmény rendezvényeket is lehet majd látogatni. Péntektől vasárnapig középkori kavalkádot lehet megtekinteni, hatvan autentikus, profi hagyományőrzőnek köszönhetően.

Tavaly olvasni lehetett a román sajtóban, hogy a többnyelvűség hiányát panaszolták fel, valójában, mondhatni, olyasmit kértek számon, amit gyakran megvalósítani sem lehet. – Vannak lefordíthatatlan dolgok, ilyen egy könyvbemutató, egy irodalmi beszélgetés, de számos programnál igyekszünk: kiállítá-soknál, gyerekprogramoknál, város- és Házsongárdi temető-sétáknál mindkét nyelven eleget teszünk az elvárásoknak, de a programfüzet, a Facebook-oldalunk is a magyar mellett románul is létezik.

Számok és nevek A Kolozsvári Magyar Napok mintegy 240 ezer euróból készül, aminek legalább negyedét nem csak nagyobb, hanem kis- és középvállalkozók adják be a közösbe, a magyar kormány is je-

Utcai pantomim előadás a tavalyi Magyar Napokon

lentős összeggel rendszeres partner ebben. A megyei és városi tanács az első évtől kezdve támogatja a rendezvényt, ma már nem csak szimbolikus összegekkel, hanem – a minisztériumi támogatást is ide számítva – körülbelül negyedét kitevé a teljes költségvetésnek. Öröm, hogy az idei az első év, amikor lehet tudni: nem mínuszban jön ki a mérleg a Kolozsvári Magyar Napok végén.

A kínálat széle-hossza Hakeshet Klezmer Band, 100 Folk Celsius, Kiscsillag, Quimby, Palya Bea, Bródy János, Parno graszt, Illés, Harcsa Veronika, Tamás Gábor – hogy csak az ismertebb neveket említsük arról a listáról, amelyet az ötödik Kolozsvári Magyar Napok közönségének összeállított a szervező stáb.

Színházkedvelők figyelmébe ajánlhatjuk a Székely Dózsa György – Tánckrónika Dózsa György tetéről táncjátékot, Csehov Ványa bácsiját, az országban első ízben bemutatott Jézus Krisztus Szupersztárt, fiatalabbak megtekinthetik A dzsungel könyvét, a Hamupipóké, bábjátékon, filmvetítésen vehetnek részt, vagy a megszokott tevékenységekre nevezhetnek be, legyen szó virágkollázs készítéséről, egyéb kézműves tevékenységekről.

Múzeumi sétákra jó lehetőséget biztosít majd a gyergyószentmiklósi

Farkas utcai zenészek fokozzák a hangulatot

A Tankcsapda együttes koncertje
KISS GÁBOR FELVÉTELEI

A politikai tűzszünet szigete?

Hagyománnyá vált, hogy Erdélyben egyedülálló módon itt találkoznak és – ha rövid időre is – itt állás el a csatabárdot a különböző politikai pártok emblemikus figurái, legyen szó Markó Béláról, Tőkés Lászlóról, Kelemen Hunorról vagy Toró T. Tiborról, akik éves rendszerességgel megjelennek a rendezvényen, egymás mellett ülnek, megtartják beszédeiket. Gergely Balázs szerint ez többek között Kolozsvár sajátos szellemiségének tudható be.

– Kolozsvárnak mindig volt egy különös jellege, egyrészt, mert míg a kilencvenes években Marosvásárhely számított a politikai fővárosnak, Kolozsvár a maga módján ellenpontosította ezt, itt kialakult egy olyan típusú politizálás, amely eltért a többitől – magyarázza. – Az is fontos, hogy ez egy egyetemi város, ahol tízezer magyar egyetemistát számlálunk, így a város egy olvasztótégely, amelyben kénytelenek vagyunk össze-csiszolódní, nyitottabbá, kevésbé belterjessé válva.

Tarisznyás Márton Múzeum, a budapesti Szépművészeti és a Magyar Mezőgazdasági múzeumok, az esztergomi Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum, valamint a csíkszeredai Csíki Székely Múzeum sátra.

Az irodalomkedvelők betekintést nyerhetnek a kolozsvári könyvnyomtatás négy évszázadába, megismerhetik a huszadik század elején virágzó társadalmi életet, vagy beülhetnek egy slam poetry bajnokságra.

Aki a filmeket részesíti előnyben, a kolozsvári mozi ismerheti meg a

némafilmgyártástól napjainkig, aki a táncot, az a 16. Szent István-napi Néptáncfalalkozón nyolc ország, tízenöt, kisebbségi kultúrát képviselő néptáncegyüttesét, mintegy 180 hagyományörző fiatalot tekinthet meg.

A programfüzetben mintha párfümmillat-mintához hasonlót rejtették volna el, úgy érzik a levegőben Kiss-Budai Tibor mesterszakács Kolozsvári Magyar Kolbászos Óriáslecsója, és aki nem elégszik meg ezzel, az hivatalos egy hasonló élményeket garantáló, borkóstolóval elegy gasztrofesztre.

Băsescu és a hatalmi grammatika

Új kulturális miniszterjelölt után kell néznie az RMDSZ-nek, mert az államfő a jelölt alkalmatlanságára hivatkozva elutasította Biró Rozália kinevezését. Az RMDSZ politikai alelnöke, Borbély László szerint Nagyvárad volt alpolgármestere politikai játszma áldozata. Traian Băsescu döntésének hátterét és következményeit CSEKE PÉTER TAMÁS foglalta össze.

Meghatározatlan ideig Kelemen Hunor marad a Ponta-kabinet kulturális minisztere és miniszterelnök-helyettese, miután az államfő elzárkózott attól, hogy az RMDSZ elnökének utódja a kormányban Biró Rozália szenátor legyen. Traian Băsescu több napos lebegtetés után jelentette be, hogy elutasítja a volt nagyváradi alpolgármester kinevezését, mert a jelöltet alkalmatlannak tartja a kulturális tárca vezetésére. Hangsúlyozta ugyanakkor, hogy ha a későbbiekben bármely más minisztérium élére javasolják, amelyek kapcsolódnak a közigazgatásban szerzett tapasztalatához, akkor ki fogja nevezni Biró Rozáliát.

Biró Rozália SZKT-elnök a legutóbbi RMDSZ kongresszuson

„Nem is hinném, hogy Băsescut különösképpen érdekelte az RMDSZ jelöltjének alkalmatlansága. Csak üriügy volt az a nevetséges kifogás, hogy Biró nem tud jól románul” (Borbély László)

Marasztalná Kelemen a Csíki RMDSZ

Az RMDSZ Csíki Területi Szervezete Biró Rozália kinevezésének elutasítása után határozatlanban kérte fel Kelemen Hunor szövetség elnököt, hogy továbbra is töltsen be a kormányban a kulturális miniszteri és miniszterelnök-helyettesi tisztséget. Az indoklás szerint a csíki szervezet úgy ítéli meg, hogy Kelemen Hunor a kormányban való jelenlétével stabilitást tud biztosítani az RMDSZ számára. „Kelemen Hunor miniszteri munkájával szervezetünk szakmailag és politikailag is egyetértett” – olvasható a közleményben. Úgy vélik, szükség van az RMDSZ kormányzati szerepvállalására annak érdekében, hogy a román kormány álláspontját módosítsák a Minority SafePack nevű európai polgári kezdeményezésről szóló európai uniós per kapcsán. „Csík, Székelyföld és az egész erdélyi magyarság számára különösen fontos, hogy minél több olyan ember legyen a kormányban, aki ismeri térségünk sajátosságait, a helyi gondokat” – olvasható az elfogadott határozatban. A csíkkarcfalvi születésű Kelemen Hunor Hargita megyei parlamenti képviselő, ez utóbbi minőségében elsősorban Csíkszékot képviseli.

Az államfőnek a jelölt állítólagos „hiányos román nyelvtudása” volt a kifogása. Szerinte ez a hiányosság a többi minisztérium élén nem lenne akadály, de a kulturális minisztériumban szükség van az államnyelv alapos ismeretére. Hozzátette: jogosan mondhatják sokan, hogy gyakran a román nemzetiségű személyek sem beszélnek helyesen a román nyelvet, ami Băsescu szerint valóban így van, de a kulturális tárca élére kerülő személy esetében ez elfogadhatatlan.

Mint ismeretes, Nagyvárad volt alpolgármesterét három évvel ezelőtt

egy népszerű rádiós műsor riportere tréfálta meg szándékosan azt állítva, hogy „amputált lábú kétlábú” gyermekekről akar műsort készíteni. Az akkor szociális kérdésekkel foglalkozó alpolgármester nem értette a kétlábú (biped) kifejezést, és a beszélgetésből kiderült, hogy fogyatékos gyermekekre gondolt.

A Nicolai-precedens Bár több RMDSZ-es politikus az államfő bejelentése előtt meglebegtette, hogy a miniszterelnök az alkotmánybíró-sághoz fordul, ha Băsescu elutasítja

Biró kinevezését, ez végül nem történt meg. A kormányfő és Kelemen Hunor is közölte, új jelöltet keresnek a tisztségre. Az államfő döntésébe egy korábbi alkotmánybíróvási határozat miatt törődtek bele.

A román alkotmány ugyanis nem szabályozza azt, hogy elutasíthatja-e az államfő, és ha igen, hányszor a miniszterelnök által jelölt tisztségviselők kinevezését, ám az alkotmánybírósnak egy korábbi jogértelmezése szerint joga van *egyszer* elutasítani a jelöltet, második alkalommal viszont nem tagadhatja meg beiktatását. A taláros testület 2007-ben döntött így, amikor az államfő megtagadta Călin Popescu Tăriceanu akkori miniszterelnöktől Norica Nicolai kinevezését az igazságügyi minisztérium élére. A bírák azt is megsabták, hogy a kormányfő köteles ilyen esetben új jelöltet javasolni.

Ki legyen a jelölt? Hogy ki lesz az új jelölt, azt egyelőre nem tudni. Borbély László politikai alelnök az *Erdélyi Riportnak* azt mondta, a Szövetségi Állandó Tanács (SZÁT) „valamikor augusztusban” dönt ebben az ügyben. A SZÁT összehívása azonban ebben a hónapban a szabadságolások miatt nehézkes, a döntés pedig nem sietős. A Kelemen Hunor felmentéséről szóló elnöki rendelet ugyanis az államfő még nem írta alá, így az új jelölt kinevezéséig az RMDSZ elnöke kulturális miniszter és miniszterelnök-helyettes marad. „Augusztus csendesebb hónap, csak huszadika után lesznek kormányülések” – magyarázta Borbély. Az RMDSZ alelnöke nem kívánt nyilatkozni arról, kik kerülhetnek szóba új jelöltként. Azt a forgatókönyvet viszont határozottan cáfolta, hogy átvenné Korodi Attilától a környezetvédelmi tárca irányítását, és Korodi lenne az új kulturális miniszter.

Borbély László a szövetségi elnökhöz hasonlóan politikai jellegű döntésnek tartja Biró Rozália kinevezésének elutasítását. Kérdésünkre kijelentette, hogy amikor a SZÁT a jelölt nevesítéséről döntött, nem gondolták volna, hogy az államfő keresztbe fog tenni. „Biró Rozália egy politikai játék áldozata. Az államfő mindent megtesz, hogy beartson a miniszterelnöknek. Nem

„Nem számítottam arra, hogy az államfő ennyire egyoldalúan közelíti meg a tevékenységemet” (Biró Rozália)

Traian Băsescu
a jelöléseket
elutasító
sajtótájékoztatón

is hinném, hogy Băsescut különösképpen érdekelte az RMDSZ jelöltjének alkalmassága. Csak ürügy volt az a nevetséges kifogás, hogy Biró nem tud jól románul” – mondta az RMDSZ politikai alelnöke.

Biró nem bánta meg a jelölését

Politikai játszma áldozatának tartja magát Biró Rozália is. „Nagyon sajnálom, hogy nincs lehetőségem bebizonyítani, lehet jól menedzselni a kulturális minisztériumot, és el lehet látni maradéktalanul olyan feladatokat akkor is, ha a miniszter nem beszél tökéletesen románul.

Felmondta a paktumot Victor Ponta

Victor Ponta miniszterelnök levélben közölte Traian Băsescuval, hogy semmisnek tekinti az államfővel 2012-ben kötött megállapodását. A legutóbbi parlamenti választások után aláírt Băsescu–Ponta-paktum lényege az, hogy a két, egymással szemben álló politikai oldalt képviselő közjogi méltóság mellőzi egymás nyilvános bírálatát, bizonyos kérdésekben pedig együttműködik. Ezt a megállapodást gyakorlatilag mind a két fél többször megszegte már. Most Victor Ponta azért mondta fel, mert az államfő egy interjúban elismerte: becsapta miniszterelnököt a paktummal. „A választások után a falhoz voltam szorítva, a hetven százalékos parlamenti többségükkel megtehették volna, hogy nem tárgyalnak velem. Ponta tapasztalatlanságának köszönhetően sikerült elérnem, hogy megállapodást kössünk” – jelentette ki Băsescu. Levélben Ponta emlékeztette az államfőt, hogy nem csak őt, hanem az EU döntéshozóit is becsapta, mert annak idején Brüsszelben a megállapodás szövegét nekik is meglobogtatta. „Băsescu erkölcsi és politikai roncs. Megbolondult, semmilyen logika nincs abban, amit tesz. Alig várom, hogy véget érjen a mandátuma, mert akad majd dolga a bíróságon elé” – nyilatkozta az egyik hírtelevíziónak a kormányfő.

Nem számítottam arra, hogy az államfő ennyire egyoldalúan közelíti meg a tevékenységemet” – kommentálta az *Erdélyi Riportnak* az államfő döntését az RMDSZ szenátora. Biró azt fájlalja, hogy a majdnem három hét lejárató kampánnyal párhuzamosan egyetlen egyszer sem adták meg számára azt a lehetőséget, hogy akár egy tévéstúdióban bebizonyítsa, jól beszél románul. Arra a felvetésünkre, nyelvtudása bebizonyítására miért nem hívott össze egy sajtótájékoztatót Bukarestben, kijelentette: nem hinné, hogy öngizolásképpen sajtótájékoztatót kellett volna tartania. „Kiment a sajtóba mindaz, amit az elmúlt években, még alpolgármesterként a kultúra területén tettem. Ugyanakkor úgy vélem, távolról sem arról beszélünk, aminek látszik. Nem arról van szó, hogy az én romántudásom megfelel-e vagy sem, a miniszterelnök és az államfő közötti politikai küzdelem áldozata vagyok. A két politikus egymásnak feszülésének egyik mozzanata volt csak az én kinevezésem ügye” – magyarázta.

Biró Rozália kérdésünkre elmondta, amikor Kelemen Hunor felkérésére a jelölést elvállalta, még csak fel sem merült egyikükben sem, hogy a kinevezést az államfő el fogja utasítani. „Semmi jogi vagy erkölcsi akadályát sem láttuk a kinevezésemnek, hiszen az ellenem felhozott korábbi összeférhetlenségi vádak is ejtette időközben az ügyesség. Emellett az elmúlt tizenkét éves közéleti tevékenységemben semmi olyan nem volt, ami okot adhatott volna az államfőnek a kinevezésem elutasítására” – fogalmazott. Hozzátette: mondvacsínált oknak érzi államfő indoklását, hiszen sokszor román anyanyelvű politikusok is követnek el nyelvi hibákat, adott esetben súlyosabbakat is, mégis végezhetik a dolgukat.

A szenátor nemmel válaszolt arra a kérdésünkre, miszerint bánja-e, hogy elfogadta a jelölést. „Meggyőződésem, hogy önkormányzati és közigazgatási tapasztalatom igen nagy segítségemre lett volna miniszterként is. Elsősorban egy jó menedzser kell egy olyan minisztérium élére, ahol alapvető gond a forráshiány” – jelentette ki.

A pöcsökről, a dobozokról és a reklámadóról

Milyennek látja egy jobboldali lap újságírója a magyarországi sajtó helyzetét? CSEKE PÉTER TAMÁS a Magyar Nemzet napilap munkatársát, LUKÁCS CSABÁT kérdezte.

A Magyar Nemzetben közölt publicisztikából tudta meg a közvélemény, hogy Tusnádfürdőn volt egy incidens (lásd keretes írásunkat) Orbán Viktor sajtósa és az újságírók között. Mi késztetett a megírására?

Régóta akartam azzal foglalkozni, hogy Orbán Viktor körül megjelentek mindenféle gázos figurák. Írtam erről korábban is. Volt olyan jegyzetem, ami megjelenhetett, volt olyan is, ami nem. Amikor például 2013 márciusában Balog Zoltán Szaniszló Ferencet kitüntette a legmagasabb sajtódíjjal, én elég határozottan nekimentem a miniszternek. Írásom arról szólt, hogy a Fidesz hátszorga, értelmiségi nem értik, miért kell ekkora hülyeségeket csinálni. Akkor nagyon sok pozitív visszajelzést kaptam. Az olvasók azt igazolták vissza, hogy ezt ők is így gondolják. Nyilván, volt olyan olvasó is, aki azt írta, hogy lemondja az előfizetést, mert már a Magyar Nemzet is bántja a drága jó Fideszt. A tusnádfürdői incidensről szóló jegyzetemben arról a jelenségről írtam, hogy a miniszterelnök körül megjelentek furcsa és vállalhatatlan figurák. Nem történt ott ugyan annyira súlyos dolog, ám az utóbbi időben már futószalagon jöttek az ilyen ese-

tek. Szerintem Magyarországon nagyon sok olyan újságírónak volt már a tusnádfürdőihez hasonló élménye a miniszterelnök sajtósával. Orbán környezete üzemszerűen megalázza a sajtósokat, adott esetben fizikai atrocitás is éri őket. Az árvízi védekezésről például a gátról lelétközték a Hír TV riporterét.

Cikkednek az emelte a hírtékét, hogy úgymond a nemzeti jobboldalnak, tehát a hatalomnak elkötelezett Magyar Nemzet újságírója bírálta (bunkózta le) Orbán sajtósát. Ezt a címkézést hogyan kommentálod?

Mindig különleges érdeklődéssel olvasom azokat a vélekedéseket, hogy mi miért történik nálunk, a Magyar Nemzetnél. Olvastam arról már, hogy a jegyzetem megírásakor az Orbán Viktorral állítólag konfliktusban álló Simicska Lajos fogta a kezem. Elmondhatom, hogy tizenegynéhány éve dolgozom a lapnál, és soha nem találkoztam az említett úrral, soha nem beszélünk, soha nem üzent nekem. Azt hiszem, hogy a magyar sajtóban ennél sokkal emberibb és esetlegesebb okok miatt kerülnek be a lapba témák, és sokkal kevésbé jól kitalált politikai kampányok részeként. Egy biztos: én nem azért írok valamiről, mert megkérnek rá vagy utasítanak, hanem azért, mert úgy gondolom, hogy fontos. A kérdésre válaszolva: a magyar sajtóban nagyon kevés a címkézetlen újságíró.

Amikor elfogad egy állásajánlatot, tudomásul veszi, hogy bekerül egy dobozba. Az egyik dobozból nagyon nehéz átmászni egy másikba. Én például nagy valószínűséggel nem lehetek és nem is leszek a Népszava vagy a Népszabadság munkatársa. Ám nem érzem magam kényelmetlenül ebben a dobozban: konzervatív beállítottságú ember vagyok. Ugyanakkor fenntartom magamnak a gondolkodás luxusát, nem minden publicisztikával értek egyet a Nemzetben megjelentek közül. Ám ezek számomra nem vállalhatatlanok. Még nem jutottunk el egy olyan skizofrén állapotba, hogy azt mondjam: tovább nem dolgozom ennél a lapnál, mert teljesen ellentétes azzal az iránnyal, amit én jónak tartok.

Ez a bedobozoltság hogyan hat az újságírók munkájára, teljesítményére, a tájékoztatás minőségére?

Tudomásul kell venni, hogy Magyarországon nyereséges politikai újság nincsen. A Blikk tudtommal nyereséges, de az egy teljesen másik műfaj. Ezért külső pénzekre, akár hirdetésekre, akár más forrásokra van szükség a lapok működtetéséhez. És hát az határozza meg az irányt, aki a pénzt adja. Így annak, aki újságot akar írni, ezekhez az állapotokhoz valamilyen szinten alkalmazkodnia kell. Ez sajnos egész Kelet-Európára jellemző, Magyarország nem áll jobban vagy rosszabbul, mint mondjuk Románia vagy Bulgária.

A politikai megosztottságon túl működik-e egy fajta újságírói szolidaritás Magyarországon?

Táboron belül valamennyire működik, de ott sem túl erősen. Korábban volt egy újságírói labdarúgó kupa, sokat fociztunk együtt, és én tudtam az öltözőben olyan emberekkel is találkozni, akik teljesen más politikai beállítottságú lapoknál dolgoznak. Ezek a találkozási lehetőségek

Egy kicsit úgy vagyunk, mint a harmadikvilágbeli gyerek-munkások: az a lényeg, hogy a termelés zavartalan legyen, de az senkit nem érdekel, hogy mi mit gondolunk közben

Havasi Bertalan esete Haáz Sándor fotóssal

Összetűzésbe került a magyar kormányfő sajtófőnöke a Tusványoson munkájukat végző fotósokkal Orbán Viktor beszéde után. Az eset kapcsán megjelent publicisztikájában Lukács Csaba agresszív bunkónak nevezte Havasi Bertalant az incidens miatt. Konkrétan nem írta le a történeteket, a részleteket a lap utólag ismertette, amikor Havasi felháborodottan reagált Lukács írására. E szerint a kormányfővel együtt érkező Havasi Bertalan a Magyar Nemzet fotóriporterét könyökkel gyomron ütötte, ő emiatt nekitántorodott a mellé álló székelyudvarhelyi fotósnak, Haáz Sándornak, aki épp fényképezett volna, így a saját készülékével fejbe verte önmagát. Válaszul Haáz kijelentette: „lefejelné” Havasit, mert „egy pöcsnek” tartja. A Magyar Nemzet szolidaritást vállalt az erdélyi fotóssal.

mára már teljesen megszűntek. Sajtó szakszervezetek nem nagyon léteznek. A MÚOSZ baloldali érdekeket szolgál, illetve van egy jobboldali sajtószervezet is, amiben én nem lelem a helyem. A MÚOSZ-szal egyébként azért szakítottam, mert nem állt ki 2006-ban egy újságíró kollégám mellett, akit bántalmaztak a rendőrök. A magyar sajtóra az a jellemző, hogy az újságírókat nettó 80 kiló élőhúsként kezelik, lecserélhetőek, megalázhatóak, kirúghatóak stb. Nem hozzáadott érték vagyunk sok tulajdonos szemében a lapnak, hanem egy szükséges rossz. Egy kicsit úgy vagyunk, mint a harmadik-világbeli gyerekmunkások: az a lényeg, hogy a termelés zavartalan legyen, de az senkit nem érdekel, hogy mi mit gondolunk közben.

Az utóbbi hónapokban nagy mozgások voltak a magyarországi sajtóban: főszerkesztőváltás a hvg.hu-nál, a tulajdonos kivonulása hvg-ből, főszerkesztőváltás az Origónál. Eközben a Népszava haldoklik és a Népszabadság sem érzi jól magát. Te hogyan látod, van-e ennek köze a politikához?

Az az alapvető probléma, hogy a magyar sajtóban nincs elég pénz.

Lukács Csaba
újságíró

A magyar sajtóban nagyon kevés a címkézetlen újságíró. Amikor elfogad egy állásajánlatot, tudomásul veszi, hogy bekerül egy dobozba. Az egyik dobozból nagyon nehéz átmászni egy másikba

Mindenkinek lavíroznia kell, és ebbe a politika is beleszól. Sokszor politikai kapcsolatokra van szükség ahhoz, hogy pénzt hozó hirdetésszerződések szülessenek. A jelenlegi minőségi sajtótermékek Magyarországon valakiknek az úri luxusai, ezek pénzt visznek, és nem hoznak. Ezt a pénzt valahogy elő kell teremteni, és ennek értelemszerűen vannak politikai vonzatai, de primér politika nincsen benne. Tehát szerintem nem konkrétan azért rúgták ki az *Origo* főszerkesztőjét, mert megírtak azt a cikket Lázár János miniszter utazásairól, hanem azért, mert a tulajdonos úgy gondolta, hogy ha még jelennek meg ilyen típusú anyagok, akkor neki megnehezednek az üzleti kapcsolatai. Szerintem nagyon ritka az olyan típusú politikai befolyásolás, hogy X úr telefonál a szerkesztőségnek, és azt mondja, ejnye-bejnye, és ebből a szerkesztőség levonja a következtetést. Azért a politikusok annyit tanultak az elmúlt években, hogy nem kockáztatják meg szerintem az ilyen típusú beleszólást.

Nagy felháborodást váltott ki Magyarországon még a jobboldali média egy részében is a reklámadó bevezetése. Mi a véleményed az intézkedésről?

Szerintem a reklámadóból befolyó összeg nem tétel, nem segít érdemben a költségvetésen. Tény viszont, hogy ügyes könyveléssel a nagy médiacégek elérték azt, hogy veszteségesnek tűnjenek, és ne fizessenek adót. El tudom tehát fogadni azt a kormányzati és törvényhozói akaratot, hogy mindenki fizessen adót, és nem tartom ördögtől valónak a reklámadót. Más kérdés, hogy – az ellenreakciókat látva – ez politikai szempontból megérte-e a kormánynak. Volt egyébként az intézkedésnek egy jótékony hatása is a kereskedelmi adókra. Az *RTL Klub* híradói azóta sokkal izgalmasabbak és szakmailag is érdekesebbek, amióta a csatorna politikával is kezdett foglalkozni.

Ha egytől tízig osztályoznád a sajtószabadság mértékét Magyarországon, hányast adnál?

Hatos és hetes között valahol. A helyzet messze nem rózsás, de nem rosszabb a helyzet, mint a szomszédos országokban.

Parajdrol kerültél Budapestre. Szerinted a magyarországi sajtónak mennyire sikerül objektíven tükröznie az erdélyi állapotokat, az erdélyi magyar közösség helyzetét?

A magyar sajtóban a kilencvenes évek óta él az idealizált Erdély-kép irányzata. Lényege, hogy a Tündérországban a székely menyecskéket kergetik a bocskoros románok. A sajtóban az egyik szélsőség skanzenként, minden tisztaság forrásaként kezeli Erdélyt. A másik szélsőség tudomást sem vesz Erdélyről, számukra Erdély Románia. Én azon dolgozom, hogy az újságírók éppen úgy kezeljék Erdélyt, mint egy magyarországi megyét. Például amikor körkép készül a magyar munkanélküliségről, akkor hat mondatban azt is említsek meg, hogy a jelenség miként néz ki Erdélyben. Tehát ne idealizáljuk Erdélyt, és ne is felejtsük el, sallangmentesen írjunk róla. Azt hiszem, az élet néhány területén ez önmagától kialakul. A humorban például ma már teljesen természetes, hogy a Szomszédnéni tagjai pont olyan humoristák, mint bárki más Magyarországon.

LENGYEL LÁSZLÓ

A szabadság fantomja

A mikor 1990 júliusában, az erdélyi Bálványos hegy-oldalán Litván György, Norman Stone és Schöpflin György társaságában, beszédeinkkel megalapítottuk a bálványosi szabadegyetemmet, álmomban se jutott eszembe, hogy 2014 júliusában itt hangzik majd el egy magyar miniszterelnök szájából a liberális demokrácia végbúcsúztatója. Felkérőnk, a liberális Fidesz nemzetpolitikai képviselője arra kért akkor minket, hogy tartanánk-e előadást az összegyűlt erdélyi fiataloknak az *Átmenet a diktatúrából a demokráciába* című nyári táborban. A mostani tábor címe talán *Átmenet a demokráciából a diktatúrába* címet viselhette volna.

Nem tudom, hogy miért az időközben Tusnádfürdőre költözött szegény szabadegyetemnek, a jobb sorsra érdemes Erdélynek jutott az a kényelmetlen megtiszteltetés, hogy Orbán Viktor itt szereti kinyilatkoztatni a világról alkotott nézeteit. E gondolatoknak többnyire semmi köze Erdélyhez, nem az ott ülőkről, nem az ott ülőknek, hanem a magyarországi nagyközönségnek és a világegyetemnek szól. Sajnálom e próbáért az erdélyieket. A magyar miniszterelnök kockázat nélkül beszél veszélyes ostobaságokat. Hallgatói viszont kockáztatnak. Orbán eljön. Az erdélyi magyarok maradnak. És ha a románok – kormány, helyi hatóság, titkoszolgálat, rendőrség, társadalom – komolyan veszik, amit Orbán mond, ne adj’ Isten a román miniszterelnök románul mondja el szó szerint Orbán beszédét a nemzetek könyörtelen versenyéről, a központosító nemzetállam igényéről, az idegen érdekeket képviselő civil szervezetekről, akkor az erdélyi magyar intézmények és a benne élők ugyancsak rosszul járnak. Paradox módon a központosító román nemzetállammal szemben az európai liberális demokráta modell az egyetlen védelmező, mert ha a románok megvalósítanák Orbán modelljét, nemhogy autonómia, de kő kövön nem maradna.

Paradox módon a központosító román nemzetállammal szemben az európai liberális demokráta modell az egyetlen védelmező

Tudom én, hogy a liberális demokrácia zavart, érdekütközést jelent, a tekintélyelvű illiberális demokrácia rendet, fegyelmet, az ellenzék ellenségévé minősítését, a jogállam korlátozását, az ellensúlyok kiiktatását. Michael Ignatieff teszi föl a kérdést *Are the Authoritarians Winning?* című cikkében a New York Review of Books-ban, hogy az összeálló tekintélyelvű „szigetcsoporthoz” a lengyel határtól a Csendes-óceánig, az Északi-sarktól Afganisztánig, a maga 1,6 milliárd lakosával nem gyakorol-e lenyűgöző hatást Afrika, Latin-Amerika és Ázsia politikusa, ahogy az Európa-ellenes jobboldalra Magyarországtól Hollandiáig. „Növekedés demokrácia nélkül, haladás szabadság nélkül. Ez az a szirénének, amit számos afrikai, latin-amerikai és ázsiai politikai elit, különösen a kleptokraták, hallani szeretnek.”

Egy saját belvilágában élő, mániáit tökéletességre fejlesztő politikusról van szó, akihez már nyilvánvalóan nem jutnak el a racionális érvek. Hiába mondanánk neki, hogy Magyarország már régen túl van azon a fejlődési szakaszon, ami Kínának, Indiának, Oroszországnak vagy Törökországnak magas növekedést biztosít a mezőgazdaságból az iparra való hatalmas váltással, vagy a nyersanyagok rabló kitermelésével. Hiába bizonygatnánk neki, hogy már egy olyan fejlett ország-csoportba tartozunk, ahol a verseny hosszú távú beruházásokon, a szolgáltatások színvonalán, az oktatáson, egészségügyön, az innováción, a jó kormányzáson és a jogállami biztonság szintjén dől el, mert e feltételeket éppen most semmisíti meg. Nincs értelme szóba elegyedni vele arról, hogy Európa életformák és civilizációk versenyét, egymás mellett élését jelenti, olyan *soft power*, amelyre mindenütt vágyakoznak a világon, és hogy éppen az orosz, kínai vagy török *soft power* az, amire nemhogy európai, de még az orosz, kínai és török fiatal se vágyik. Magyarázhatod neki,

hogy rosszul használtuk ki a 2001 és 2008 közötti világkonjunktúrát, hogy Gyurcsány is, ő is, rosszul kezelték a válságot, hogy pótolhatatlannak a 2007 és 2014 között elmaradt beruházások. Sose fogod meggyőzni, hogy az elmúlt évek pénzügyi, energetikai, innovációs, oktatási befektetések elmaradása, a szociális egyenlőtlenség növekedése az ő magyar modelljének a következménye.

És hogyan szállj vitába egy meggyőződéses antidemokrata populistával, aki a szabadság és a jog szellemét ki akarja zárni világunkból. Liberális demokrácia védi nemzeteket, vallások szabadságát, biztosít emberi jogokat. Orbán Vikornak nem kellett mondania, amit mondott: tettei beszéltek helyette. De vajon értett-e bármit Horthy az öt körülvevő világból utolsó öt évében? Felfogta-e Kádár, hogy mit csinál 1982-83 után? A korlátlan hatalom, akár a szklerózis – gyors és könyörtelen. Csakhogy ez örült beszéd volt, de volt benne rendszer. Orbán Viktor egy központosított államkapitalizmus nevében üzent Budapestre a Berezovszkij-Simicskának, az Abramovics-Nyergesnek és a Hodorkovszkij-Csányinak, a nagy magyar oligarcháknak, hogy vége a jó világnak. Nem fogja őket védeni a liberális demokrácia, hanem lesújt a putyini típusú államhatalom, megsemmisítve pénzintézeti-, reklám-, föld-, sajtó-, építő-, ingatlanbirodalmaikat. Itt minden az enyém, az államé, és az állam én vagyok.

Minden évvel, hónappal, nappal veszítünk. Európa és Amerika nem fog minket büntetni. Nem fognak velünk törődni, ahogy nem törődnek 2013 közepe óta. Magyarország miniszterelnöke – érdektelen. Érthetetlen dolgokat beszél és tesz. Miféle magyar érdek szavaztatta Juncker ellen? Miféle magyar érdek beszélte a Nyugat és a liberális demokrácia ellen? Mi hiteti el vele, hogy őt követi Európa és a világ? Orvosa meg tudja magyarázni, mi nem vagyunk az orvosai. Magyarországi ki fog ma-

radni a válság utáni nyugati és ezen belül európai újjáépítésből.

Az európai választások tétje nem Orbán ostobaságai voltak, hanem, hogy milyen körre és hogyan terjedjen ki a válság utáni rendezés. A brit miniszterelnök azon igyekezett, hogy a legfejlettebb és legversenyképesebb országok közösségét hozza össze, amelynek London a pénzügyi központja és a skandináv, Benelux, német ipari-szolgáltatói tömb a hátországa. Nincsenek latin- és kelet-európaiak, nincsenek potyautas, eladósodott euró-övezeti tagok, de van egy világversenyre alkalmas csapat. Ennek a körnek volt Juncker- és euró-ellenes csúcstalálkozója Svédországban, és bizony hajszálon múlt, hogy Merkel nem e mellett döntött. Ha nincs nagykoalícióban Németországban, és ha a szocialisták párizsi csúcstalálkozóján nem döntenek a szocialista kormányok Juncker támogatása mellett, létrehozva az Európa Parlament nagykoalíciója mellett az Európa Tanács nagykoalícióját is, akkor Európa könnyen „három sebességűvé” változott volna: legfejlettebbek közössége, euró-övezet maradéka,

„Ha a románok megvalósítanák Orbán modelljét, nemhogy autonómia, de kő kövön nem maradna”

Kérded, hogy mikor lesz újra Bálványoson téma az Átmenet a diktatúrából a demokráciába? Távolabb, mint szeretnénk, de közelebb, mint hinnénk

övezeten kívüliek. Junckerrel és a néppárti-szocialista nagykoalícióval egyértelművé vált, hogy az európai rekonstrukció az euró-övezet szintjén fog megvalósulni. Hogy ez végül európai szintű adósságkonszolidációval, infrastrukturális és/vagy energetikai euró-kötvényekkel, reformokhoz kötött puhább kritériumokkal vagy más módon fog megvalósulni, az a jövő titka. De azt Magyarországon kívül valamennyi euró-övezeten kívüli ország vezetője felfogta, hogy ha bármi módon részesedni akar a rekonstrukcióból, akkor az euró-övezet felé kell törekednie. Így már nemcsak a baltiak értek be, de Lengyelország, Csehország és Románia is futóversenybe kezdett az övezet felé.

Az emelkedő piacok a válság időszakában élvezhették az amerikai, európai, japán, brit könnyű pénz előnyeit. Ennek vége. A pénzügyi lazítás politikája befejeződött. Másrészt, a befektetők a javuló helyzetű fejlettek, Amerika és Nyugat-Európa felé fordulnak. A magyar modell – akár az orosz vagy a török –, védtelenül áll a világgazdaság új mozgásával szemben.

El vagy keseredve? Nem. 1990 óta számtalanszor jártam Erdélyben, éppen ezekben a napokban is. Bizony nemcsak 1990-ben, de még 2000-ben se gondoltam volna, hogy Románia az EU tagja lesz, és azt végképp nem, hogy mára Nagyvárad és Kolozsvár Debrecen és Nyíregyháza fölé érkezik, hogy Benedek Elek szülőházából, a világ legeldugottabb zugából Amerikába küldjek e-mailt. Nem gondoltam, hogy szabadon beszélhetek majd. És a román liberális demokrácia haladott voltát mutatja, hogy egy másik ország miniszterelnöke szabadon mondhatott ilyen beszédet Románia közepén. Egy Ceaușescu által földig rombolt, a rendszerváltás első évtizedében zsákutcába vezetett országban, néhány jó év, ésszerűbb kormányzás és a társadalom békén hagyása látható eredményekhez vezetett. Ebből az a tanulság, hogy nagyot lehet esni, de utána van mód az emelkedésre.

Kérded, hogy mikor lesz újra Bálványoson téma az Átmenet a diktatúrából a demokráciába? Távolabb, mint szeretnénk, de közelebb, mint hinnénk.

Ebola ante portas

Még nem tudni, mikorra sikerül megállítani az idei ebola-járványt, vakcina már van, de nem jár mindenkinek. Átértékelődhet idén a globális felelősség jelentése az Észak-Afrikai megbetegedések miatt. PARÁSZKA BORÓKA összeállítása.

Felbukkanása óta a legnagyobb járványt okozta idén a legpusztítóbb vírusok egyike, az ebola, beláthatatlan kimenetele lehet annak, ami most Észak-Afrikában történik. Az ebola-vírus nagyon „fiatal”, először 1976. augusztus 26-án, azaz épp 38 éve bukkan fel az Ebola folyó folyása mentén, akkor egy 44 éves tanár esett az áldozatául. Azóta kisebb-nagyobb megszakításokkal az ebola, a Kongó mentén megjelenik, eddig általában néhány száz ember betegedett meg és halt bele. A legnagyobb járványok 1995-en, majd 2000-2001-ben tomboltak, és ezekben az években az egészségügyi szervezetek úgy ítélték meg: nagyon veszélyes, de megállítható fertőzésről van szó. Ellenszerét az elmúlt négy évtizedben ugyan nem találták meg, de úgynevezett „támogató” kezeléssel – vagyis a vérzéses lázzal, hányással és hasmenéssel küzdő betegek állapotának erősítésével, folyadékbevitellel – elérték, hogy a kezdeti 90 százalékos körüli halálozási arányt 70-60-50 százalékra szorítsák vissza.

A leghatásosabbnak az izoláció bizonyult, azokat a falvakat, területeket, ahol a vírusfertőzés megjelent, elzárták a külvilágtól, és a tartósan emberi közösségben megmaradni nem tudó vírustörzs így (egész falvak, közösségek pusztulásával együtt) eltűnt. Idén februárban azonban léptéket váltott a megbetegedés. Immár több mint 1700 fertőzést regisztráltak az egészségügyi szervezetek, a halálos áldozatok száma meghaladta az ezer főt. A korábbi évekkel ellentétben a fertőzés nem lokalizálható, az ebola „utazó vírussá vált”, s Közép-Afrika helyett a sokkal mobilisabb Észak-Afrikában pusztít.

A 21 milliós nigériai vároba, Lagosba például repülőn jutott el. Az ide tartó járaton egy férfi hasme-

Libériában szükségállapotot rendeltek el a járvány miatt

A világ egészségügyi szempontból nem osztható fel „távoli” és „közele”, „elzárható-nem gyógyítandó” valamint „gyógyítható és el-nem zárható” vidékekre

néses-hányásos tünetekkel utazott, a beteget nem izolálták, és csak később derült ki, hogy az érintett cseppfertőzéssel terjedő halálos kór hordozója. Mindaddig az ebola félelmetes, ám távoli és egzotikus megbetegedésnek számított, mára azonban egyre inkább kiderül: a világ egészségügyi szempontból nem osztható fel „távoli” és „közele”, „elzárható-nem gyógyítandó” valamint „gyógyítható és el-nem zárható” vidékekre.

Tesztetetlen vakcina Az Orvosok Határok Nélkül szervezet közleményben jelezte, az Ebola ezekben a hónapokban „kontrollálhatatlanná” vált. Más orvosi és egészségügyi szervezetek még mindig tartják magukat a korábbi megfigyelésekhez: melyek

szerint szigorú egészségügyi, higiéniai eljárások mellett a betegség terjedése megakadályozható, sőt kisebb mértékben kezelhető. Bár négy évtizede, hogy ismert az Ebola-kórokozó és az általa okozott betegség megjelent, a gyógyszerészeti kutatások még mindig kísérleti fázisban vannak: három olyan gyógyszert, szérum is tesztelésre vár, amelyről azt remélik, hogy kezelni lehet vele a fertőzést. A Holland Crucell kísérleti oltásról, a TKM-Ebola szérumról és az idén kipróbálásra kerülő ZMAPP vakcináról is hallani lehet. Szigorú előírások mellett Spanyolországba és az Egyesült Államokba is kimenekítettek Ebola-fertőzött betegeket, hogy ott küzdjenek az életükért (és teszteljék a már kéznél lévő ható-

A 21 millió lakosú Lagosban is küzdenek a kór ellen

anyagokat). Kent Brantly amerikai orvost augusztus legelején szállították különleges biztonsági feltételek mellett Atlantába.

A vakcinák alkalmazása körül heves bioetikai viták kezdődtek. Elsősorban azért, mert a vakcinák biztonságos, etikus használata még nem lehetséges: a gyógyszer gyártók nem végeztek el az ilyenkor szükséges kísérleteket, az állatokon (majmokon) történő tesztelés sem fejeződött be. A ZMAPP esetében például tény, hogy a betegek állapota javult, de nem bizonyított, hogy a készítmény segített, vagy a kiegészítő, „támogató” eljárások. Ha minden szabályt betartanának a gyártók, akkor a leghamarabb 2015-2016-ra kezdődhetne el a sorozatgyártás: kérdés, hogy ezt „megvárja-e” az idei járvány, ha pedig addig nem történik érdemi beavatkozás, akkor meddig terjedhet a pusztítás.

Egyenlőtlen életesélyek A másik, bioetikusok által felvetett probléma, hogy a fertőzöttek közül kiemelték néhány – nyugati – érintettet (orvos, misszionárius), és számukra biztosították az új eljárásokat, 1700 afrikai beteg számára azonban továbbra sincs érdemi ellátás. A nigériai egészségügyi miniszter segítséget és oltóanyagot kért akkor, amikor a lagosi repülőgépjáraton felbukkant a vírus, és a 21 milliós nagyváros került veszélybe (itt karantént elrendelni szinte lehetetlen, Lagos nagyon sok más világvárossal áll légi úton kapcsolatban, a betegség lappangási ideje pedig akár 21 nap is lehet). Az amerikai hatóságok azt a választ adták, nem „áll módjukban” segíteni. Ha a ZMAPP hatékonyak is bizonyul, akkor is csupán néhány ezer, maximum tízezer dózist tud előállítani a gyártó – és ez a jelenlegi fertőzöttségi aránynál nagyon kevés.

Február óta érintetté vált Guinea, Libéria, Sierra Leone és Nigéria is. Libéria lezárta a határait, Sierra Leonében szükségállapotot rendeltek el, több településen polgárháborús viszonyok alakultak ki. A fertőzött országok politikusai, továbbá az egészségügyi szervezetek több képviselője is úgy nyilatkozott: Amerika „önző”, mert késlekedik a vakcinák hozzáférhetővé tételével. Az ilyenkor szokásos kísérleti procedúráknak

Kent Brantly megfertőzött misszionárius orvost Atlantában kezelik. Beválni látszik a kísérleti gyógyszer

megvan a maga futamideje, de az semmiképpen sem indokolható, hogy négy évtized alatt miért nem haladt a gyógyszerkutatás érdemi mértékben. Noha az első sikeres kezelések az 1995-ös járvány idején, vagyis 19 éve megtörténtek: akkor 8 emberből 7-et mentettek meg antitestet tartalmazó vérkészítményekkel. Az Ebola vírusok taxonómiai meghatározására is az ezredfordulóig kellett várni az 1976-os felbukkanás után, ekkor döntöttek arról, hogy öt kórokozó faj sorolható ide. Máig nem tudják pontosan, hogy mi hordozza a legfertőzőbb kórokozót, annyit tudni, hogy állatról (például denevérről) emberre terjed, emberről emberre pedig cseppfertőzés révén (vér, ondó, nyál) veszélyes.

Négy évtizeden át kezelte a nyugati világ ezt a problémát a „sötét”, higiéniai viszonyokat nem ismerő Afrika ügyeként, amelyet megfelelő védőruhába öltözött orvosok és ápolók kezelni tudnak, vagy legalábbis meg tudják akadályozni, hogy a betegség átlépje a veszélyeztetett zónák határait. A vakcinagyártás megkétszerezése miatt, valamint azért, mert a gyógykezelés tulajdonképpen tüneti támogatást jelentett, mára a fertőzött területeken lázadások alakultak ki. A *New York Times* idén nyáron már arról számolt be, hogy a betegek hozzátartozói orvosokat támadtak meg, Sierra Leonében a helyi kórház előtt tüntettek a helyiek.

Az ebola elleni harc ott most a Nyugat, Európa és Amerika elleni

harcnak felel meg egyre inkább, és az az üzenete, hogy az izolált területek lakói nem fogadják meg az egészségügyi alapú szegregációt, kezelés és gyógyítás helyett nem elégszenek meg az elzárttsággal és a magukra maradottsággal. Tekintettel arra, hogy ezeket az országokat többrendbeli politikai és gazdasági válság is sújtja, az instabilitás miatt a terrorizmus-veszély is megnövekedett, ezért az ebola stratégiai kérdéssé vált. A jövő, vagy inkább a jelen biológiai fegyverévé is válhat ez a pusztító vírus, amelyet könnyen bárki bárhová magával vihet. A jövő terroristái még csak robbanófejet sem kell erősíteni a saját testükre: anélkül is két lábon jár, pusztító fegyverként foglalkozhat helyet a betegség fertőzöttjei a nemzetközi járatokra, csak a lappangási idővel kell jól gazdálkodniuk.

Az idei ebola-járvány vízválasztó lehet az egészségügyi szervezetek számára, mert új jelentést nyert a globális felelősség, a kontinenseken átívelő szolidaritás. Az észak-afrikai menekültáradat hosszú ideje tart Európába, a Líbiához közel eső Lampedusa évek óta szedi sok száz áldozatát. A lélekvesztőkre szállók előtt le lehet zárni a határokat, a mégis partra jutókat menekült táborokba lehet kényszeríteni. A most Észak-Afrikában megjelenő ebola azonban nem ilyen könnyen megrendszabályozható. A térségben pusztító „egzotikus halálról” nagyon hamar kiderülhet, hogy nem is olyan egzotikus.

A jövő, vagy inkább a jelen biológiai fegyverévé is válhat ez a pusztító vírus, amelyet könnyen bárki bárhová magával vihet

Egy író a Székely Kaszinóban

Vida Gábor nem késik a saját szerzői estjéről. Reggel nyolckor tolja a kerékpárt a nyárádszeredai napokra pakoló bazársorok között. Gábor ilyen, reggel megjelenik, aztán eltűnik egész napra – mondja Losonczi Csongor, az alkotótábor vezetője. Az író felbukkan délután, jelenti, hogy ebédelni megy, édesanyját is kerékpárra ülteti, együtt jönnek este. Hat órákor a Székely Kaszinó hátsó udvarán leül egy rönkre. Rövid ujjú világos inget visel. Pontban hét órákor kezd. Rozsdafarkú röppen be a hajdani szeszyár ázott tetejének résén keresztül. Csipog a fészek.

Legyek szállnak a hallgatóságra, laza legyintéssel küldjük őket tovább. Zörgő, Szócs Zoltán, a marosvásárhelyi szobrász akkora legyet faragott cserfából, hogy az apró fekete népség viccnek tűnik. A hallgatóság a művésztelep alkotói, Vida rajongók és a szomszédos Nyárádszentlászlón zajló 13. Film-tett workshop résztvevői. Ragyogó esti fények szűrődnek be a nyugatra nyíló ablakokon, a párkányon petróleumlámpák, a falon Losonczi Béla festményei, helyi kézművesek hajdan használatos szerszámai, járom. Körös-körül a tágas teremben osztováta, előtte a szék. Rongyszőnyeg készül. A színpadon jobbágytelki népviselet, két férfi és két nő ünnepi öltözete, fekete csizma, félcipő, kalap, kendő. Aranyszínű kötények. A szoknyán három arany csík. Az író a székelykapu projektjéhez levágott tölgyfagerendára ül. A rozsdafarkú hím fiókákat etet. Zsong a fészek.

„Nem a Látót képviselem ma, vagyok, aki vagyok, magam,” indít Vida Gábor. Kerékpáros elbeszélést olvas fel. Saját élményt mesél, harmadik személyben, távolról szemléljük a kerékpáros küzdelmét az emelkedőn, szemléljük a tájat. Marosvásárhely körül járunk, Nyárádszentlón. A Nyomáti tetőn keresztül Szeredáig eljutni valóban igénybe veszi az embert. A biciklis lőnyerítést hall. Előbb úgy gondolja, a kerékpár nyikorgott. Majd újból felnyerít a távolban egy ló. Az író

Vida Gábor
Nyárádszeredában

A SZERZŐ FELVÉTELE

**Az a szöveg,
amit szerzője
hangosan
nem képes
felolvasni
úgy, hogy
kedve teljék
benne, nem
állja meg
a helyét
nyomtatás-
ban sem**

lerakja az antológiát, az elbeszélő hangot élő szóra fordítja.

Érdeklődéssel hallgatjuk, amint az elbeszélés megszületését követően barátjánál jelentkezik, hogy lovagolni szeretne. Kipróbálja, úzi egy darabig. Rájön, nem érzi magát biztonságban lóháton. Visszaigazol a másik nyeregbe, amely két keréken gurul. „Amikor a tetőn kiengedem a féket és száguldok lefelé, arra gondolok, valaki ott fenn vigyáz rám.” Elég azonban egy kis figyelmetlenség. Az író biciklisbalesetet a városban kitüremkedő aszfalton szenved.

Száguldás a veszély tudatában, a megállni, fékezni tudás képessége. Figyelemmel hallgatjuk az erdőjáró, gombász, kerékpáros író, amint gesztikulálva, mosolygósan beszél. Profilból nézem, kunkorodó örmény szempillájáról nem bírom levenni a tekintetemet. Ez az ember nagyon él. Amit nem tud, annak alaposan utána jár, mindent elolvas, alázattal keres és kutat. Kíváncsiság és valami rop-

pant szerénység a hangjában. Többször hallom: nem tudom leírni, nem tudom elmesélni.

A hősei, férfiak és nők, mind Párizsba vágynak. Francia szakon végzett, mégsem járt Párizsban. Talán soha nem jut el. Elvágódása, kalandvágya végigkíséri az életét. Érezni rajta, a vidék kerékpáron való bejárása mára tökéletesen kielégíti ezt a vágyat.

Utazunk Vidával Örményországba. Innen ír Mikes mintájára levelet, amelyben már alig marad Mikes „édesnéném”-jéből, épphogy az első bekezdést, az indítást szabja meg. Eljutunk az Ararát lábához, az örmény kolostor misztikus csendjében, ahová kétszer is ellátogat, hogy értse, ami alig megfogható. Halljuk: leírhatatlan, elmondhatatlan, amit megél. A helyszínleírások pontosak, a sivár vidék a történelem erejével tárul fel a hallgatók előtt. A rozsdafarkú fiókákat éhes zsibongása is elcsendesül.

Vida visszatérő motívuma a kincskeresés. Mire az értékes kincset, aranyat meglegli, ásványgyűjtemény közönséges darabjává zsugorodik. Legyen ez történelmi regény, ahol a szerző a kolozsvári Mátyás szoborral társalog. Hallunk ebből is egy részletet. Az est vége felé járunk. A szerző bevallja, nem fogadta meg író barátja tanácsát, aki egész nyárra házat bérelt a közelben, hogy hangosan felolvassa készülő regényét. Az a szöveg, amit szerzője hangosan nem képes felolvasni úgy, hogy kedve teljék benne, nem állja meg a helyét nyomtatásban sem. A kerékpáros lendülete Kolozsvár főterén, a Mátyás szobor lábánál befulladás, leül. Nincs sok románozás, nincs nosztalgia, az ironia bólogató középkorú hallgatóságra talál.

Vida Gábor falun él. Megélhetését, ami a kultúra, a kortárs irodalom, városról hozza. Elgondolkodunk vele, ha nem így, hogyan másképp. Hogyan lehet értelmiséginek, kultúrembernek vidéken élni, megélni, ha nem gazdálkodásból tartja el magát.

TAMÁS KINCŐSŐ

HAVAS HENRIK

A játék volt az élete

Valamikor a kétezres évek elején, amikor a Heti Hetes csúcson volt, vidéki hakniból indultunk haza Bajor Imrével. Elmúlt már este tíz óra, és azon gondolkodtunk, hogy hol kellene vacsorázni. Imi azt mondta, hogy az egyik színháznak remek büféje van, ott még éjfélkor is összedobnak nekünk valami finomat. A büfé és a társalgó nemhogy nyitva volt, de zsúfolásig megtöltötték a premier után szokásos bankett vendégei. Imi valamikor régen vendégszerepelt ebben a vidéki színházban, örömmel fogadták a kollégái. Legalább tíz perc csókolózással meg öleléssel telt el. Engem őszintén meglepett, mennyire szeretik még azok is, akikkel sohasem játszott együtt. Az egyik asztalnál helyet szorítottak nekünk. Együtt vacsoráztunk a társulat két megbecsült idős művészeivel. A hölgy hatvan körül lehetett, egykori szépségből valamennyi megmaradt. Ápolat volt, de fáradtnak tűnt. Férfikollégája még mindig snájdig volt, de a peccétes zakó, az agyonmosott ing elárulta, hogy nagyon régen volt az, amikor ő és kolléganője a főiskoláról tele tervekkel, reményekkel érkezett abba a színházba, ahonnan végül is nyugdíjba mennek. Már a kocsiban ültünk, amikor Bajor könnyezni kezdett. Szépek voltak és fiatalok, és látod, mi lett belőlük – mondta. Aztán megkérdezte, hogy figyeltem-e a fiatalokat, akik most szépek és ők is tele vannak tervekkel, vágyakkal. Láttam a fiatalokat. Rossz pálinkát ittak, hozzá meleg sört, és bódultan is bájosak voltak. Imi mesélt azokról az évekről, amikor a Déryné Színház utazó társulatával kisebb-nagyobb művelődési házakban lépett fel és boldog volt, ha kapott egy ötmondatos szerepet. Tizenkilenc évesen kezdte a pályát és bevallotta, hogy utólag már abban sem biztos, hogy a színház vonzó, vagy a színház körüli világ. Saját joggon léphetett be a Fészek Klubba, és közvetlen közélről csodálhatta Latinovits Zoltánt, Ruttkai Évát, meg Kálmán Györgyöt. Akkor éjszaka eltűnődött azon, hogy vajon mi történt volna vele, ha Vere-

Bajor Imre
(1957-2014)

A harsány művész álcája egy borzasztóan érzékeny és egyáltalán nem magabiztos embert takart

bes István nem veszi észre és nem ad neki szerepet a Hyppolit a lakájban. Mert akkor valami elképzelhetetlen mesés történet kezdődött. Horváth Ádám országosan tette ismertté, amikor meghívta a Szomszédokba és aztán jött a kereskedelmi televíziózás egyik legnagyobb sikerszériája, a Heti Hetes. Mi ott ismerkedtünk meg. Eszembe sem jutott, hogy még valaha barátok is lehetünk. Kedves, bohém fiúnak ismertem meg Bajor Imrét. Feltűnően gyorsan reagált a többiek jobb-rosszabb poénjaira, de igazán a felvétel előtt, a szünetben és a műsor után a presszóban volt elemében. 2002-ben már harmadik éve voltunk együtt a műsorban, amikor valamikor szeptember első napjaiban megkérdezte, hogy elmennék-e a feleségemmel a Mágnes Miska premierjére. Amikor mondtam, hogy persze, nagyon szívesen, megölelt és azt mondta, nem is hitte volna, hogy én kíváncsi vagyok rá. Akkor döbbsentem rá, hogy én igazából nem is ismerem ezt az embert.

A harsány művész álcája egy borzasztóan érzékeny és egyáltalán nem magabiztos embert takart. Azt hiszem, az operettszínházi felkérés mérföldkő volt az életében. Együtt játszott Oszvald Marikával, Lehoczky Zsuzsával, és nemhogy nem lógott ki a sorból, de nagyot alakított.

Aztán teltek az évek, én kikerültem a Heti Hetes társulatából, de tartottuk a kapcsolatot: külföldi utazások, rendszeres póker Fülén és Kisorosziiban, gyakori koccintásokkal egybekötve. Azt hittük, hogy ez a kegyelmi állapot örökké tart. Egyszer láttam egy fotót valamelyik bulvárlapban: Imre bottal érkezik a tévéstúdióba. Amikor felhívtam, azt mondta, hogy semmi különös, majd elmúlik. Tudjuk, hogy nem múlt el. Halála előtt néhány héttel a feleségemtől csülkös bablevest rendelt túrós palacsintával, aztán evés után kártyáztunk. A bal kezét már nem tudta használni, de így, fél kézzel is játszott, mert a játék volt az élete.

Nehogy minket kihagyjatok!

MAROSSY ZOLTÁN a koalíciós megállapodás értelmében március óta immáron harmadszorra töltheti be Temes megye alprefektusi tisztét. Az elöljárót **TASNÁDI-SÁHY PÉTER** kérdezte az elmúlt hónapok tapasztalatairól, illetve a jövő kihívásairól.

A bánsági magyar közösség életéről a legutóbbi hír a Bánsági Tanyaszínház néven futó projekt, amely olyan településekre is ellátogat, ahol évtizedek óta nem járt magyar nyelvű színházi előadás. Milyen szerepet játszott ennek létrejöttében?

Az az igazság, hogy nagyjából annyi közöm van hozzá, mint bármely másik nézőnek. Aszalos Géza, a temesvári színház színművésze évek óta mondogatja, el kéne indítani valami ilyesmit a Vajdasági Tanyaszínház mintájára. Molnár Zsolt képviselő úrnak idén nyárra sikerült pályázati úton összegyűjteni a szükséges anyagiakat, szóval, hogy ez létrejött, leginkább kettőjük érdeme.

Ha ennek a kezdeményezésnek az életre hívásában nem is volt aktív résztvevő, március óta tartó, immáron harmadik alprefektusi megbízatása alatt bizonyára voltak olyan ügyek, amik az Ön nevéhez köthetők. Tudna ezekről összegzést adni?

Amikor elfoglaltam a hivatalt, a tavaszi árvíz egy darabig elég konkrét feladatokkal látott el, szóval a napi kihívásoknál nehéz volt egy ideig távolabb tekinteni. Viszont két ügy mindenképpen van, amiket jelenlegi alprefektusi megbízatásom alatt szeretnék végigvinni. Az egyik az, hogy a vajdasági bánság felé – Valkánynál (Valcani), Lungánál és Fénynél (Foeni) – mihamarabb nyissunk meg három újabb határátkelőt, mielőtt még Románia belépne a schengeni övezetbe, mert utána sokkal nehezebb lesz. Ezzel kapcsolatban én már 2010-ben tettem lépéseket, de aztán elvesztettem a szükséges hatáskört. Szerencsére a mostani prefektust is érdekli a téma, egy csónakban evezünk, szóval, ha minden igaz, ezt a célmot

hamarosan sikerül megvalósítani. A másik dolog, amit nagyon ambicionálnék, az a szakmunkásképzés megszervezése Temes megyében, a brassói példát követve. Ezek mellett természetesen napi szinten merülnek fel kisebb-nagyobb ügyek, melyek közül vannak, amikben a magyar közösség érdekeit is védeni próbálom hol több, hol kevesebb sikerrel.

Elsőként a határátkelők megnyitását említette a célok közül, tudtommal a bánsági együttműködést évek óta próbálja előmozdítani.

Igen, nagyon fontosnak tartom a jelenleg három ország területén fekvő Bánság településeinek együttműködését. Ebben nagy segítség, hogy a Szerbia és Románia közötti határszakaszon a vízumkényszer eltörlésével könnyűvé vált az átkelés, de az még akadály, hogy kevésbé ismerjük egymást. A magyar vonatkozású új kapcsolatok kialakulását hivatott segíteni a nemrég lezajlott temesi, illetve a vajdasági Bánság magyar településeinek találkozója is, melyre idén Végváron került sor, harmadszorra rendeztük meg. Az elsővel ellentétben, ahová még úgy kellett nagy nehezen megszerzett telefonszámokon hívogatni az embereket, most már úgy jelentkeztek be sokan, hogy „nehogy minket kihagyjatok”. Érezhetően megmozdult a határ két oldala. Most már van több olyan program is, amikben elvi síkon megállapodtunk, ott tartunk, hogy ezeket kéne levinni a helyi közösségek szintjére.

Mik ezek?

Szeretnénk létrehozni egy közös adatbázist, ami a gazdasági együttműködések segítésére, tehát, mondjuk, ráláthatunk, szeptember elsején hol, mennyi a búza felvásárlási ára. Örömmel mondom, van egy ifjúsági programunk – ezt személyesen én vezetem – ami cseretáboroztatással oldja meg, hogy a vajdasági és a temesi magyar fiatalok megismerjék egymást. Ennek már csak az is nagy

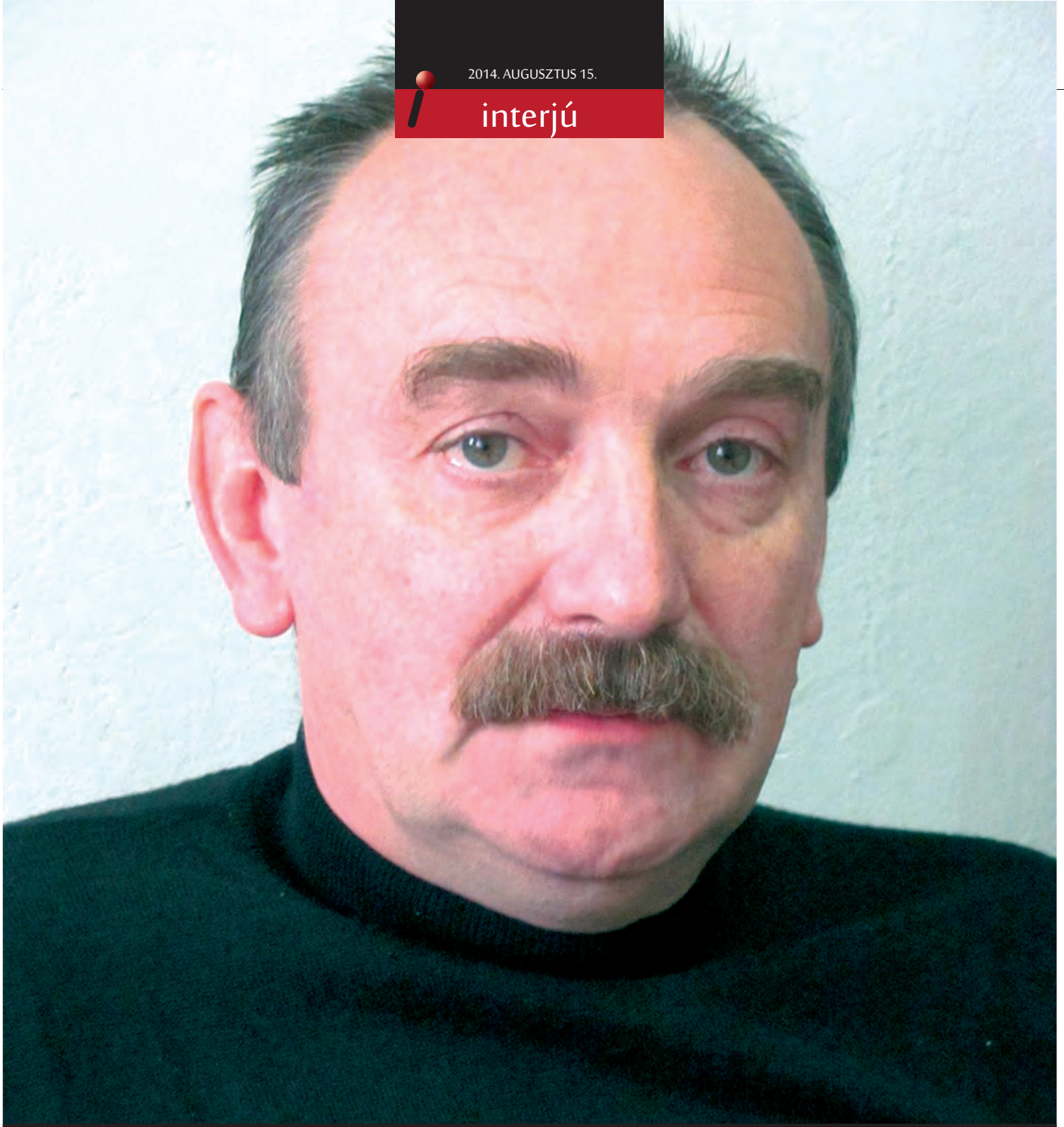
előnye, hogy a magyar a közös nyelv. Emellett mindkét oldalon rengeteg a néptáncsoport, jó lenne, ha ezeket is sikerülne közös programokkal összekapcsolnunk, minél több település bevonásával. Sok más szálon is folyik az ismerkedés: a sakkegyesületektől kezdve a művelődési egyesületekig sokan felvették a kapcsolatot, ahol lehet, igyekeznek összefonni, összehangolni a működésüket. Lehetne a teljes Bánságra kiterjedő sportbajnokságokat szervezni, szóval rengeteg jó elképzelés van, amiket most munkacsoportok szintjén próbálunk finomítani, lépetgetni előre.

Milyen egyéb, magyar közösséget érintő ügyek vannak a megyében?

A legutóbbi népszámláláskor tapasztalt drasztikus lélekszámcsökkenés elég sokkoló volt, és rávilágított arra, hogy az iskoláink körüli ügyeket nagy gonddal kell kezelni, hisz ez a megmaradás alapja. Ezzel kapcsolatban volt – van – egy vita a közösségen belül: az egyik oldal azt mondja, az erőforrásokat azon néhány településre kell koncentrálni, ahol van magyar nyelvű oktatás, a másik oldal – magamat is ide sorolom – pedig kiterjeszténé a kört, minél több helyen szorgalmazná a fakultatív oktatást. Ebbe az irányba sikeresen léptünk tavaly: három helyen indítottunk új csoportokat: Máriaföldén, Temesságon és Rékáson. Ehhez kapcsolódik, hogy a Csongrád megyei testvértelepülésekkel együttműködve, az ő anyagi forrásaikra és tudásukra alapozva, anyanyelvi táborokat szervezünk a fakultatív oktatásban résztvevőknek.

Beszéltünk a bánsági identitásról, de a Temes megyei magyarságnak egyébiránt is képlekeny az orientációja, mármint olyan szempontból, hogy a határ közelsége miatt hosszú ideig arccal a határnak, a Székelyföldnek háttal állt. Az utóbbi években igyekeztek – az Ön hatékony közreműködésével – ez ellen dolgozni, próbálták minél szorosabbra fűzni a kapcsolatot Hargita megyével. Az ez irányú erő-

Az egyik oldal azt mondja, az erőforrásokat azon néhány településre kell koncentrálni, ahol van magyar nyelvű oktatás, a másik oldal minél több helyen szorgalmazná a fakultatív oktatást

fejlesztések mennyire gyümölcsözőek jelenleg?

Az Összetartozunk elnevezésű program némileg megbicsaklott az által, hogy Borboly Csabának illetve a Hargita megyei tanácsnak meggyűlt a baja az igazságszolgáltatással és mindenféle hivatalokkal, a Számvevőszék például nem hajlandó elismerni a programra fordított költségeket működési költségként. A következő lépés az lenne, pontosabban nagyon remélem, hamarosan az lesz, hogy a kapcsolatok ne csak megyei szinten működjenek, hanem egy jól felépített testvértelepülési rendszeren keresztül is. Ezt aztán követhetnék iskolai együttműködések, diákcsere programok, illetve a Bán-

Marossy Zoltán,
Temes megye
alprefektusa

Az összes nagyobb romániai párttal dolgoztam már együtt, nem mondanék róluk se jót, se rosszat

ság tekintetében már említett gazdasági információs rendszer.

Talán a fenti ügy is egész jó példa arra, hogy országos játszmák miként szólnak bele helyi ügyekbe. Temes megyében – szórványként – pedig általánosságban is elmondható, nem éppen erős a magyar közösség érdekérvényesítő képessége. Mennyire van erre hatással az, ha az RMDSZ kormányon van, illetve, hogy a koalíciós megállapodásnak köszönhetően Temes megyének ismét van magyar alprefektusa?

A koalíciós partnerről nem beszélnék, harmadszor töltöm be ezt a tisztséget, az összes nagyobb romániai párttal dolgoztam már együtt,

nem mondanék róluk se jót, se rosszat. Amellett viszont többszörösen is tudok érvelni, miért fontos, hogy pozícióban legyünk. Először is a rendelkezésre álló információ mennyisége így határozottan nagyobb. Egészen más kész tényként találkozni döntésekkel, illetve időben tudomást szerezni róla, hogy a kormány mire készül, és még az előkészítő fázisban bekapcsolódni a folyamatokba. Másrészt pedig az is tény, hogy manapság az anyagi támogatások úgy működnek, hogy ha ott vagyunk, kapunk belőlük, ha nem vagyunk ott, akkor pedig nem. A legelőször említett Tanyaszínház is tulajdonképpen kormánypenzből valósult meg, ha nem vagyunk kormányon, ebből sem lett volna semmi.

„A valóság rémesebb”

Látó-est Bartók Imre, Kiss Tibor Noé és Mán-Várhegyi Réka részvételével

Van most valami sötét árnyékhatár Magyarország és Erdély között – ennek pedig semmi köze a trianoni elszakítottsághoz, a határokhoz, a távolsághoz, a „nagy magyar” meg a kis magyar kulturális közösségekhez. Ma Magyarországon más a problémaérzékenység, más a problémakezelés, más az (irodalmi) megszólalás igénye, hangneme. Feszültebb, határozottabb, türelmetlenebb. Ez a (nyilván pontatlan, és felületes) meggyőződés erősödött meg bennem, miközben Mán-Várhegyi Réka, Bartók Imre, Kiss Tibor Noé és Szabó Róbert Csaba beszélgetését hallgattam a július végi Látó-esten, Marosvásárhelyen.

Mán-Várhegyi Réka *Boldogtalanság az Auróra telepen* című novelláskötete idén jelent meg a Jak-Prae.hu gondozásában. Marosvásárhelyi származású, de Magyarországon élő szerző történetei valahol a Marosvásárhely és Budapest közötti térben játszódnak, de bárhol megeshetnének. Szorongással, szorongatottsággal teli helyzetek, karakterek. Bartók Imre trilógiát írt, ennek két része, *A Patkány éve* és *A nyúl éve* tavaly, illetve idén jelent meg a Libri kiadónál Budapesten, de – formáját, témaválasztását tekintve – akár Amerikában, angol nyelven is megjelenhetett volna. Izgalmas, fordulatokkal teli New York-i fikció a „poszthumán” állapotokról: három sorozatgyilkossá lett filozófus (Ludwig, Kalr és Martin) története. Kiss Tibor Noé kötetét, az idén megjelent *Aludnod kellene*-t a Magvető állapot-regényként és atmoszférá prózaként mutatja be, amely a társadalmi végekre visz.

Mire való a szöveg? A frissen megjelent kötetekről Szabó Róbert Csaba kérdez, és felmerül minden olyasmi, amit illik megkérdezni. Tapasztalt szerző és tapasztalt szerkesztője a Látónak Szabó Róbert Csaba, ekként feszegeti a formára, témára, irodalmi nyelvre, szerzői státuszra vonatkozó kérdéseket. A „békebeli”

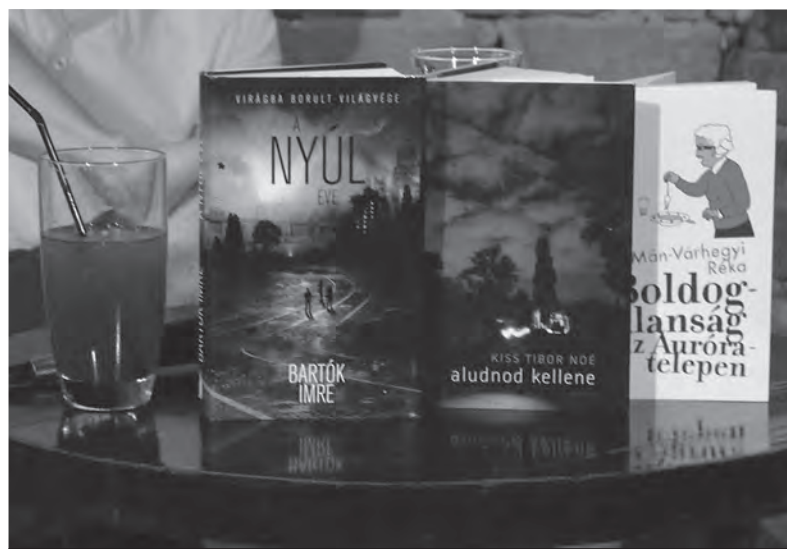

A Látó-est három íróvendége a szerkesztő házigazdával

irodalommal szoktak ilyen alaposan, és bizonyos értelemben finoman bánni. A három szerző azonban nem békebeli (próza)világokat képvisel, így hamar a Látó-esteken szokatlan feszültség alakul ki. – Mennyi mehet bele az íróból a szövegbe – kérdezi Szabó Róbert Csaba Mán-Várhegyi Rékától, s kategorikus válasz érkezik: a szöveg „nem arra való”, hogy az író a lelkét beleöntse. Bartók Imre elismeri, hogy az írás „szublimáció”, de a szöveg téjét abban látja, hogy mennyi válik így az olvasó számára elérhetővé, fogyaszthatóvá.

Más-más műfajokban, stílusban alkot a három szerző, mégis valahogy mind ugyanoda jutnak el, nagyon különböző formában. A valóság nyomasztó, sötét, az írás ezt a sötétséget hordozza, az olvasás pedig, szerencsés helyzetben hat, felszabadít. Az irodalomnak meg vannak a számon kérhető feladatai. „Nyomasztó könyv olvasása nem feltétlenül nyomasztó élmény” – mondja Bartók Imre, a New York-i történetek szerzője. Kiss Tibor Noé ráerősít, amikor azt mondja: a telepi, kiszolgáltatott emberek sorsát követ-

● **„Nyomasztó könyv olvasása nem feltétlenül nyomasztó élmény” (Bartók Imre)**

A beszélgetés tárgyául szolgáló kötetek

ve tulajdonképpen ő is arról ír, hogyan és mivé lesznek ezek az emberi „zombik”, akiket kirekesztettek, „lepasszoltak”. Akik az olvasók többsége által ismeretlen végek lakói. Saját könyvére vonatkozóan pedig kritikaként és beismerésként hozzá teszi: „nyomasztó, de a valósághoz képest semmi”. Mán-Várhegyi Réka, Bartók Imre és Kiss Tibor Noé egymás szövegeit szerkesztik, alkotói közösségként dolgoznak, munkáik mögött pedig körvonalazódik egy pontos program, munkahipotézis is.

Mit jelent az „odaát”? A valóságra vonatkozó megjegyzéseknél ágazik el a beszélgetés. Szabó Róbert Csaba megmarad a békebeli, szöveg- és irodalom központú kérdéseinél, a jó olvasmány feltételeinél és értékelésénél. A vendégszerzők pedig egyre határozottabb, élesebb mondatokkal ostromozzák magukat és az irodalmat, amelyről szintén Bartók Imre azt mondja: el kell ismerni, nem ér semmit. „Ugyanaz a gondunk, mint ami a holokauszti-irodalommal kapcsolatban is problémaként felvethető. Szép verseket írunk a megtörténtekről, és akkor mi van?”

A meghívottak az irodalmi aktivizmus lehetőségeiről és korlátairól vitatkoznak. Kiss Tibor Noé fogalmaz a legradikálisabban, amikor az irodalom felelősségén túl felveti az irodalom fogyasztók, értők és értelmezők felelősségét is. „A kritika feladata, hogy ne csak tapsoljon, hanem gondolkodjon el azon, mi a szociografikus felelősség” – mondja az *Aludnod kellene* szerzője, közben arról mesél, Pécsről Marosvásárhelyre utazva hogyan lett részese becsapott napszámások éles vitájának. „Oda kellett mennem, amikor láttam, hogy veszekednek. Nem tudom, hogy van, megtalálnak engem ezek a történetek, vagy én keresem meg őket.” – magyarázza Kiss Tibor Noé, miért nem tudott vállat vonva tovább utazni.

Mán-Várhegyi Réka a „szociohagyományt” emlegeti fel az irodalomban, azt, amelyik szereti a saját szereplőit. Az érintettség különböző formái kerülnek terítékre. Kicsit az az érzésem támad a vita menetét követve, hogy *A patkány évének* szereplői jutnak egyre inkább szóhoz.

Az est helyszíne, a vásárhelyi G. Cafe

FOTÓK: SZABÓ R. ÁDÁM

Különböző formákban, áttételesen, be- vagy fel nem ismerve ugyanaz a kérdés ismétlődik meg: hogyan lehet a világot nem csak magyarázni, megírni, de megírva meg is változtatni? A világ változtatására szorul, és ebben az irodalomnak valahogyan ki kell vennie a részét – valami ilyesmi jön át „odaátról”. Hogy ez az „odaát” mit jelent – nehezen eldönthető kérdés. Lehet Magyarország, Közép-Európa vagy éppen New York is. Olyan hely, ahol a kiütköző problémák formát, irodalmi nyelvet kapnak. Ezen az estén azok, akik a sötétséget ennyire fokozottan érzik és írják azok Magyarországról érkeztek Marosvásárhelyre.

Tolerancia-vita Lehet, hogy önkényes az, ahogyan ezen az estén az „ők” és a „mi” bennem, mint hallgatóban létrejön. A magyarországi vendégeket mindenképpen borúlátóbbnak, érzékenyebbnek látom. Ez nem az az est, amikor a hallgató a mentalevelekkel dúsított limonádéját elszopogatja felolvasás közben, aztán hazamegy és békésen elalszik. Karcos mondatok, végig nem mondott replikák, be nem fejezett vádbeszédek hanganak el.

Mikor jelent meg ez az árnyék, amelyet ez az új magyar irodalom felmutat? Van-e itt egyáltalán valamilyen fordulat? Bartók Imre a testben rejlő erőszakról és a testen elkövetett erőszakról ír. Döntse el a kérdést a kritika, az irodalomtörténet, hogy folytatja vagy módosítja a Nádas Péter nyitotta fejezetet? Kiss Tibor Noé könyve a „végekről” egy évvel Borbély Szilárd *Nincstelene*ke

után jelenik meg. Felerősödnek a témák, alakot váltanak, vagy generációs áttételekkel ismétlődnek?

Amíg ezen merengek, Kiss Tibor Noé újabb személyes történetbe kezd a kilencvenes évekről, amikor a másság felvállalása, a tolerancia még ott sem tartott Magyarországon (Közép-Kelet Európában), ahol ma. Azóta javult volna a helyzet? Vagy romlott? Nekem más élményeim vannak a kilencvenes évekről, mint Kiss Tibor Noénak, közbeszólok. Nem bomlik ki a vita, csak éles szóváltás lesz belőle. Talán rosszkor szólaltam meg. Vagy rosszul. Vagy egyszerűen nincsenek szavaink, eszközeink az ilyen vitákhoz. Ki tudja?

A hivatalos beszélgetés után Kiss Tibor Noé elnézést kér a toleranciáról szóló türelmetlen szóváltásért. Én pedig nyugtatom, nincs miért elnézést kérnie. Értem az indulatait. A különbség köztünk, Trianonon messze túl, hogy bennem itt, Marosvásárhelyen még kisebb, és kezelhetőbb a feszültség, mint benne ott, Pécsen. Talán alkati, talán helyzeti, pillanatnyi. Most ott tűnik sötétebbnek, és itt világosabbnak, de minden viszonylagos és időleges. Érdemes sokszor ismételtetni ezeket a fogalmakat: társadalmi-kritikai felelősség, szocio-hagyomány. Ki tudja, hogy mit hoz a poszthumán holnap, ha eljön egyáltalán. És érdemes olvasni a *Boldogtalanság az Auróra telepen-t*, *A patkány évét*, *A nyúl évét* és az *Aludnod kellene* című könyvet. Bennük van az, amit el tudunk mondani, és az is, amit nem.

PARÁSZKA BORÓKA

Ez nem az az est, amikor a hallgató a mentalevelekkel dúsított limonádéját elszopogatja felolvasás közben, aztán hazamegy és békésen elalszik

DR. KÖVÉR GYÖRGY TÖRTÉNÉS, DOCENS

A politikai hullámlovasok nem olvasnak monográfiát

Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Gazdaság- és Társadalomtörténeti Tanszékének tanára elsősorban a kiegyezés utáni kor kutatója. Bank-történeti, életrajzi munkák szerzője, nagymonográfiában dolgozta fel a tiszaszalári per történetét. Váradi előadásában a zsidóság 18-19. századi letelepedését vizsgálta fel. Szer-
teágazó tevékenységéről SZILÁGYI ALADÁR beszélgetett az ELTE professzorával.

Tudtommal már egyetemista korában foglalkoztatta a gazdaságtörténet, illetve a banktörténet. Miért ez a témakör keltette fel az érdeklődését?

Debrecenbe jártam egyetemre, ahol – többek között – Szabó István, a magyar agrártörténet egyik jeles művelőjének a tanítványai tanítottak, másrészt Budapestről jártak le az úgynevezett idegenlégiós professzorok, Ránki György és Niederhauser Emil. Ez a két dolog erős hatást gyakorolt rám, de nem csak a gazdaság-, hanem a társadalomtörténet is foglalkoztatott. A banktörténet iránti érdeklődésem későbbi, az *Iparosodás agrárországban* című könyvem (1982) írása közben jöttem rá, hogy a pénzügyek nélkül semmi sem érthető a tőkés átalakulás történetéből.

A bankvilág történetének búvárlása során kezdett a sokágú Rothschild-dinasztiával is foglalkozni. Ön csupán egy, annak idején szenzációt keltő nagyváradi vonatkozást tudok a családról: a múlt század elején Charles Rothschild Wertheimstein Rózsikával, Várad szépeivel lépett frigyre, aki lovag Wertheimstein Alfréd ulánuskapitány volt a leányzója...

Hozzájuk engem a magyar államadósság története vitt. Az iránt érdeklődtem, mi az oka annak, hogy Magyarország időnként notóriusan eladósodik? A 19. század második

felében a magyar állam bankárja a Rothschild-ház és az ehhez kapcsolódó német, osztrák és magyar bankokból álló konzorcium volt. Ennek megnéztem a magyarországi pénzügyminisztériumban fellelhető anyagát, majd egy történészkonferencián, Budapesten találkoztam valakivel, aki azt kérdezte, miért nem megyek el a londoni Rothschild-archívumba. Ez a 80-as évek elején volt. Elárultam neki, hogy ez nem olyan könnyű nálunk, de betette a fülembe a bogarat, többször is pályáztam, s a harmadik nekifutásra kaptam egy londoni ösztöndíjat, harminchárom éves koromban. Én voltam az első kelet-európai kutató abban a londoni archívumban. A Rothschildok alapján arra jöttem rá, „szép dolog ez a magyar államadósság”, de érdekesebb, hogy egy állam adósságának tükrében hogyan történik a nemzetközi pénzügyeknek a finanszírozása.

Ami az akkori pénzvilág mozgásait, törvényszerűségeit illeti, lehet-e párhuzamot vonni köztük és a maiak között, vagy akkoriban más volt a helyzet?

Ha kicsit megérti az ember a 19. századot, akkor a huszadikat is, a huszonegyediket is meg fogja érteni. Mert a nemzetközi pénzügyeknek az alap-meghatározottságai nem változtak. Egy csomó technika változott, másképp működik a dolog, de az, hogy mi tesz egy országot hitelképes-sé, hogy mi rontja el a hitelképességét, nem sokat módosult. Persze, a 19. században minden kézműves szinten ment...

Tekintélyes a publikációs lajstroma. Többek között életrajzi jellegű anyagokkal foglalkozott. Hogy egy bihari vonatkozású munkáját említsem: közölt egy rövidebb tanulmányt a tragikus sorsú Lovassy Lászlóról.

A Könyvhétre jelent meg egy kötetem *Biográfia és társadalomtörténet* címmel. Benne a Lovassyról szóló tanulmány is. Úgy jutottam el Lovassy Lászlóhoz, hogy írtam egy életrajzot a Nagy Imre per egyik fővádlottjáról, a börtönben elpusztult Losonczy Gézáról, aki ugyanabban a városban érettségizett, ahol én, Hajdúböszörményben – részben innen származik az érdeklődésem iránta. Annak az életrajznak a kapcsán kellett belekontárkodnom a pszichohistóriába vagy a pszichobiográfiába is, amely a történetírásnak egy újabb irányzata, a lélektani tényezők szerepét vizsgálja a történelemben. Losonczy első, 1951-es letartóztatása után börtönpszichózisba esett, s ennek kapcsán elkezdtem érdeklődni, voltak-e még ilyen esetek. Megtaláltam Lovassynak néhány olyan levelét másolatban, amit már a szabadulása után írt különböző embereknek. Az igazi kérdés az volt, mit tud kezdeni a történész egy megzavarodott ember szövegeivel? Engem módszertani szempontból is érdekeltek mind a Losonczy, mind a Lovassy szövegek. Szerencsémre, találtam egy olyan forráscsoportot, amit lehetett elemezni, amit Lovassy már a börtönből való kiszabadulása után írt. Losonczyra a börtönből való szabadulás 1954-ben lelkileg is szabadítólag hatott, Lovassy pedig 1840 után még zavarodottabb lett. Igazából az érdekelt, hogy a szabadulás és a pszichózis hogyan függ össze.

Olvasóink számára mondom: a nagyszalontai születésű Lovassy László volt a Kossuth köré tömörült országgyűlési ifjak vezéralakja, aki néhány évvel elítéltetése után zavart elmével került ki a börtönből, s ilyen állapotban élt még fél évszázadot...

Én Lovassyban már a letartóztatása előtti időszakban véltem fel-

Ha kicsit megérti az ember a 19. századot, akkor a huszadikat is, a huszonegyediket is meg fogja érteni. Mert a nemzetközi pénzügyeknek az alap-meghatározottságai nem változtak

fedezni hajlamot a betegségre. Az is érdekelt, mi a helyzet azokkal, akik ilyen militáns politizáló figurák lesznek, van-e ennek valamilyen lélektani gyökere? Nem a politikai pszichózis felé mentem el, de érdekelt, milyen lehetett ez a fiatalember a letartóztatása előtt. Sok minden kiderül azokból a levelekből, amiket az édesanyjának írt. Például az, hogy már az országgyűlési korszaka előtt is voltak depressziós szakaszai. Végig hullámzó kedélyű ifjú ember volt. Spielbergből mentálisan leépülve szabadult, és ebben az állapotban élte le az életét. És nem voltak többé nagy fellángolásai, mint azelőtt. Szörnyű sors az övé...

Egyik munkája a tiszzaeszlári zsidó közösség elleni vérvád-per monográfiája. Fennmaradtak a gyorsírástól jegyzőkönyvek, a két főszereplő, a védő Eötvös Károly és a vizsgálóbíró, Bary József is megírta a maga memoárját. Bizonyára ön talált újabb, ad-

Dr. Kövér György
történész

Az is érdekelt, mi a helyzet azokkal, akik ilyen militáns politizáló figurák lesznek, van-e ennek valamilyen lélektani gyökere?

dig nem kutatott forrásokat is. Mi a lényege annak a szemléletváltásnak, ahogyan a pert kezelte?

Egy véletlen folytán csöppen-tem bele az eszlári ügybe: 2003-ban Nyíregyházán szerveztek egy konferenciát a per 120. évfordulója alkalmából, ott kért fel egy kolléga, hogy a per társadalomtörténeti háttéréről tartsak előadást. Elvállaltam, és döbbenettel jöttem rá, hogy egyrészt egy csomó olyan forrás van, amit soha senki nem nézett meg, másrészt a falu társadalmát soha senki nem vizsgálta. Amiben én nézőpontot váltottam: rájöttem, nem lehet megérteni egy ilyen ügyet, anélkül, hogy a színhelyet magát, azt a Tisza-parti falut, ahol ez az egész kirobbant, ne vizsgáljuk meg rendesen. Én nagyon tiszteltem Eötvös Károlyt, azt szoktam mondani, szívesen venném, ha egyszer ő volna a védőügyvédem, de – mondjuk – levéltárosomnak inkább Bary Józsefet fogadnám föl,

mert Eötvös nem volt túlzottan pedáns. Barynak van váradi vonatkozása is: később ide került bírónak, itt fejezte be a pályáját. Egyikük sem élt affinitással a falu iránt. Én aztán nem csak a peranyag forrásait vizsgáltam, amiket nyilván előttem is sokan megnéztek, nem csak a Bary–Eötvös hagyatékot néztem át, hanem a falu fellelhető dokumentumait is. Az Országos Levéltárban a kataszteri iratokat és térképeket, a Szabolcs megyei levéltárban a fő- és alispáni iratokat, az anyakönyveket, az egyházi levéltárakban a vizitációs és presbitériumi jegyzőkönyveket. Még a kisemberek családfáit is megcsináltam. Azt gondoltam, onnan kell ezt a dolgot fölfejtetni. Ebből a szempontból nagyon érdekesek a per forrásai. Kihallgatás alkalmával az emberek általában vagy azt bizonygatják, hogy ők miért ártatlanok, vagy azt, hogy a másik miért gonosztevő. Ez engem annyira nem érdekelt. De az igen, ha elmondja, mi történik, ha az eke megakad a tuskóban, hogyan szántanak, avagy mit csinál az öregember, amikor a menyé meszeli a házat, és ő kénytelen kint ácsorogni a fa alatt... Hol van egy másik falu Magyarországon az 1880-as évek történetével, ahol az emberek ilyen hétköznapi dolgokról megszólalnak? Gyorsírással jegyezték, de én hallom is, ráadásul tiszántúli lévén, még a tájszólást is hallani vélem. A per forrásait tehát visszaforgattam a falura, s ezeket a hétköznapi dolgokat próbáltam a jegyzőkönyvekből is kiolvasni. A vád, mely szerint Solymosi Esztert a zsidók eltették láb alól, már akkor is gyenge lábon állott, végül nem sikerült bebizonyítani, ezért fölmentették őket. Egyébként egy olyan bíró hozta meg ezt a döntést, aki nem szívesen mentette föl a vádlottakat. Viszont Bary a hagyatékában megőrizte azokat az iratokat is, amik ellene szóltak a vádnak. Kiderül, hogy miként próbálták a vádat manipulálni. Megvoltak a jegyzőkönyveknek a fogalmazványai is, lehetett látni, miket húztak ki. És ő volt az a „pedáns levéltáros”, aki az ellene szóló dolgokat is megőrizte. A per anyagából egyértelmű, ez a vád tarthatatlan volt. Amit hozzá lehetett és kellett tennem: Tiszaeszlár társadalomrajzát, a reformátusokat, a katolikuso-

▷ kat, a görög-katolikusokat, a zsidókat – úgy, ahogy ott együtt éltek.

Milyen volt a könyv recepciója?

Elég sok recenzió jelent meg róla, értő recenzió. Ha ezt veszem, akkor meg lehetek elégedve, kaptam egy akadémiai díjat is 2012-ben, elsősorban ezért a könyvemért. Az, hogy a politikai hullámlovások nem olvasnak el egy 750 oldalas könyvet, az engem nem lep meg túlzottan. Azt is mondhatnám, bizonyos értelemben védettséget jelent, mert elriasztja a könnyű olvasmányra vágyókat.

Végeredményben egy leánykának az eltűnése elég banális eset lehetett akkoriban, ez pedig elég nagy hisztériát váltott ki...

Igen. Alaposan megvizsgáltam a Szabolcs megyei levéltárban az eltűnt gyerekek eseteit. Az Eszter eltűnése után sorozatosan jelentettek be eltűnt gyerekeket, volt, akinek két-három évvel korábban veszett nyoma, de most bejelentették, hátha a nagy keresésben előkerül. Megnéztem a Tiszába fúlt gyerekek eseteit is, ezek mind-mind jelzik, hogy az Eszteré nem volt egyedi. Attól vált azzá, hogy egy ilyen vérvadás ügyet konstruáltak belőle, és azt a sajtó, a politika, a parlament nemzetközi visszhangot keltő botrányra transzformálta.

Térjünk át az előadása témájára: a zsidóság bevándorlására, főleg a 19. századra tekintettel. Jó ideig a magyar hatóságok nem tették lehetővé a betelepülő zsidók számára a szabad lakhelyválasztást...

A szabad királyi városokban nem lakhattak, de bármely községben letelepedhettek, ha kaptak valamilyen földesúri passzust. Szemben Morvaországgal, ahol egy családból csak egy gyermek maradhatott, a többinek el kellett jönnie. Magyarországon ilyen nem volt.

Érdekes színfoltként az askenázik Németországból és Csehországból érkeztek, később már Galíciából is, főleg a haszidok. Bizonyára a különböző hullámokban bevándorlók másfelé orientálódtak az országon belül.

Ennek volt egy földrajzi törvényszerűsége, amit egy, a két világháború közötti újságíró, Marton Ernő írt le először. Ő azt az álláspontot fogalmazta meg, hogy a cseh-morva területekről bevándorlók a nyugati határszélen telepedtek le, a Galíciából, Orosz-Lengyelországból érkezők pedig a keleti határszélen. Ezt a két csoportot összefüggésbe hozta a későbbi neológ, illetve ortodox irányzattal. Ez egy szellemes hipotézis, az azóta végzett kutatásokból kiderült, lehet, hogy az első hullámban valóban ez történt, és ez időben is eltolódott. Főleg a 18. században jönnek nyugat felől, a 19. században a galíciai oldalról, de amikor beljebb kerülnek az ország közepére és a Délvidékre, akkor már a két irányzat összekeveredik, s nem lehet az eredet és a vallási orientáltság között egyértelmű összefüggést találni. Van még egy csavar a történetben, hogy ez a nagy bevándorlás alapján véve 1870-ig tart. Amikor a belső-magyarországi részekben a sajtóban, a röplapokban elkezdenek a zsidó bevándorlás ellen kampányolni, akkorára a bevándorlás lényegében lezajlott. Ennek a percepciója az 1870-es, 80-as években kezdődik, a tiszaezlári per hatására létrejött, a parlamentbe 17 képviselőt bejutatott Istóczy-féle Országos Antiszemita Párttal.

Már a 19. század közepén megfigyelhető két jelenség: az asszimiláció folyamata, és az emancipáció igénye.

A zsidó emancipáció többlepcsős folyamat volt Magyarországon. 1840-ben beengedték őket a szabad királyi városokba, a bányavárosokat kivéve, aztán 1867-től-kezdvé politikai-jogi értelemben emancipálták őket, de a vallási recepcióra csak 1894-95-ben került sor.

Ezt a kérdést az országgyűlés már hatvan évvel fölvetette.

Fölvetette, de két félen állt a város: a befogadó közeg is változott, a zsidóságon belül is megosztottság volt. Ez bonyolultabb annál, hogy voltak a neológok és az ortodoxok. De fontos a vallási recepció kérdé-

se, aminek az volt a következménye, hogy attól a pillanattól kezdve lehetett vegyes házasságot kötni. A zsidó-keresztény vegyes házasságot nem csak a keresztény oldal ellenezte, hanem a zsidó oldalon is, az ortodoxok különösen. Az asszimiláció egészen más kérdés. Mert az induló állapothoz képest, hogy mondjuk, II. József minden zsidó családnak német nevet adatott, kvázi befogadta őket egy német-osztrák államnemzetbe, ahhoz képest a magyarországi zsidóság magyarosodása a névválasztásban, a névmagyarításban, az anyanyelv-választásban az 1840-es években kezdődött el, s aztán a dualizmuskori magyar állam ösztönözte ezt.

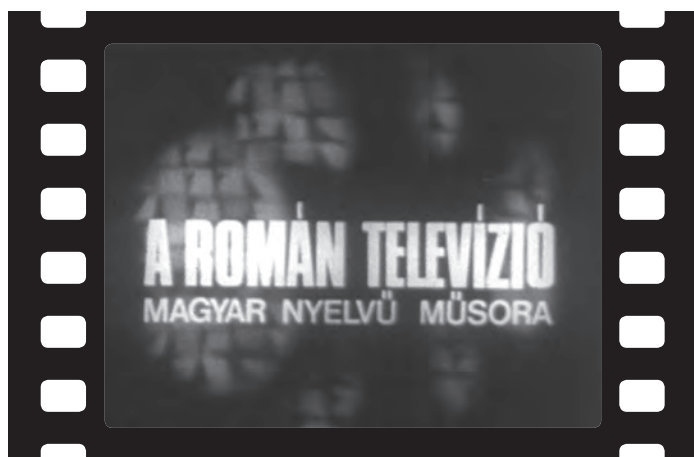
A kiegyezést követően Eötvös József vallásügyi miniszter reformjai között volt egy 1867-es törvény, amit 1895-ben ki kellett egészíteni.

Az Eötvös-féle 67-es törvény a politikai emancipációt jelentette, 1895 pedig a vallási recepciót. Ez volt a keret, amin belül megindulhatott a zsidóság társadalmi integrációja. A dolognak megvan a fordított oldala is. Azzal, hogy megindul a társadalmi integráció, felerősödik az ellenzők tábora is. Látják, hogy visszafordíthatatlan folyamat indult meg, ezt próbálják megakadályozni. Eszlár egyik érdekes mozzanata volt, hogy a perben mindenki csodálkozik azon, hogy ezek az ortodox zsidók milyen jól beszélnek magyarul. Ez természetes volt, ha kereskedni akartak, szükségük volt a jó magyar nyelvismeretre.

Mennyire pontos demográfiai adat, hogy 1850 és 1900 között megháromszorozódott a zsidó lakosság lélekszáma Magyarországon, elérve az egymillió főt?

Reálisnak tűnik, hiszen 1910-ben, az első világháború előtti népszámláláskor már 5 százalék volt a zsidóság aránya az össznépszségben belül, II. József alatt még csupán egy százalék. Budapesten vagy Nagyváradon a 20. század elején húsz százaléknál nagyobb arányban éltek a különböző irányzatokhoz tartozó zsidó közösségek.

Eszlár egyik érdekes mozzanata volt, hogy a perben mindenki csodálkozik azon, hogy ezek az ortodox zsidók milyen jól beszélnek magyarul

45. MAGYARADÁS

ÉVES A ROMÁN TELEVÍZIÓ BUKARESTI MAGYAR NYELVŰ ADÁSA

MAGYARADÁS 45:

Gyimesek a tévében

Augusztus utolsó két napjára a Gyimesekbe, Hidegségre költözik a bukaresti MAGYARADÁS. Itt szervezik meg a Túrós Puliszka Fesztivált, amelynek során a környék apraja-nagyja, s az elszármazottak a csángó hagyományok előtt tisztelegnek. A 45 éves MAGYARADÁS termése legjavát viszi el a térségbe. A szabadtéri előadás az egykori Kalákák mintájára épül, a kivetítőn látható valami-

kori táncház újraéled a hidegségi Fatányéros panzió udvarán.

Fellépnek a Hargita Nemzeti Székely Népi együttes zenészei és táncosai, a gyimesbükki hagyományőrök és adatközlők: Kallós Zoltán, Könczei Árpád, Györfi Erzsébet, Bokor Imre, Pávai István, Szalay Zoltán, Tankó Eszter, a Zakariás testvérek, Vaszi Levente, Kicsi Kótáék, a Zerkula együttes, valamint a Budapesti Ze-

neakadémia Népzene és Néptánc Tanszékének diákjai.

Vasárnap elkészül a születésnap puliszka is, torta helyett túrós puliszkával köszöntjük a román köztvé 45 éves magyar adását.

Szeretettel várunk mindenkit, jöjjenek el, ünnepeljenek velünk!

AZ RTV BUKARESTI
MAGYAR ADÁSÁNAK SZERKESZTŐSÉGE

5. kolozsvári magyar napok

2014. AUG. 17-24.

SZERVEZŐ

EXPERIDANCE

ILLÉS 50

QUIMBY

SZIMFONIK LIVE

KISCSILLAG

DINAMIT

IRIE MAFFIA PÉTERFY BORI
HEAVEN STREET SEVEN P.A.S.O.

PALYA BEA

TAMÁS GÁBOR

BRÓDY JÁNOS

100 FOLK CELSIUS

PARNO GRASZT

MR SZIMFONIKUSOK

ATILLA FIAI TÁRSULAT & VARGA MIKLÓS

TAKÁTS TAMÁS BLUES BAND

KALAPÁCS

TOKOS BAND

16. SZENT ISTVÁN-NAPI NÉPTÁNC TALÁLKOZÓ • VÁSÁR
GYERMEKPROGRAMOK • HANGVERSENYEK • FILMEK
KIÁLLÍTÁSOK • IRODALOM • BORBEMUTATÓK • SZÍNHÁZ

ÓPERRENCIÁN
INNEN ÉS TÚL

INGYENES

www.magyarnapok.ro

facebook.com/magyarnapok